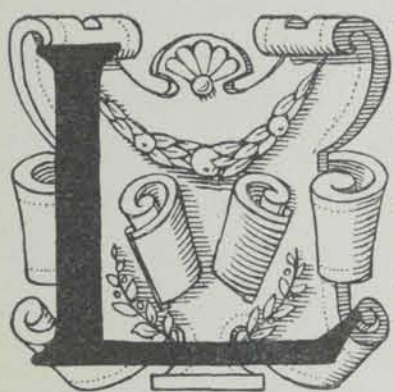

MEMORIA PRESENTADA ALS EXCELENTÍSSIMS SENYORS PRESIDENT DE LA DIPUTACIÓ Y ALCALDE DE BARCELONA, per l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, donant compte dels treballs fets desde la seva fundació fins al 31 de Desembre de 1908.

Le cose disunite s'uniranno e riceveranno in se tale virtù, che renderanno la persa memoria alli omini.

LEONARDO. I. 65. v.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS fou creat per la Diputació Provincial de Barcelona, ab el desig de donar una nova y més ample direcció, ab tots els medis requerits per l'acció moderna, a l'impulsió de la nostra cultura. Una vegada aprovat per aquella el Dictamen-acord de constitució y designades les persones que havien de constituir el nou organisme, els membres de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS varen pendre possessió de llurs càrrechs el 5 de Juliol de 1907, y el dia 31 del mateix mes quedava aprovat per la Diputació Provincial el reglament interior de la nova institució. Ha passat un any y mig y en aquest temps l'INSTITUT ha començat les seves publicacions, ha organísat varies missions científiques, ha pres l'iniciativa de recomanar a les corporacions populars la constitució a Barcelona d'una gran Biblioteca y s'ha preocupat també per conseguir la millor instalació d'alguns dels nostres arxius, tinguts moltes vegades en locals poch segurs o insuficients. Ja ha arribat l'hora, per lo tant, de que l'INSTITUT dongui compte en un document públich de tots aquests esforços y iniciatives, a les dugues corporacions oficials que l'han encoratjat ab la seva protecció: a la Diputació Provincial y al Municipi de Barcelona, pera demostrar que en la mida de les seves forces, ha procurat ferse digne de l'alta missió que li ha estat conferida y de la confiança en ell depositada.

Per les seves publicacions, l'INSTITUT ha procurat, sobre tot, donar materials d'estudi, coleccions de documents, inventaris gráfichs o monumentals que servissin sempre pera ulteriors investigacions. Al començar l'INSTITUT la seva vida, requeria, en diversos sentits, la seva activitat una llarga serie d'atencions, en certa manera descuidades durant tants anys d'esforços isolats

y moltes voltes faltats de metode o de protecció seria y decidida. L'edició crítica de les nostres grans cròniques, que no fóra més que una petita part del *Corpus* de la nostra historiografia, en el que deurien entrarhi desde 'ls primers cronicons llatins dels nostres monastirs romànichs, fins les compilacions y histories de caràcter general dels sigles XIVe y XVe; l'inexcusable publicació de les obres de l'Eximeniç, que 's pot dir jauen encara, desconegudes de la major part del públich, en els manuscrits y incunables de les nostres biblioteques, esperant trobar quí del treureles a llum ne faci consagració y esforç de tota una vida laboriosa (com han fet els meritíssims lullistes mallorquins ab les obres de Mestre Ramon); el coleccionar les obres dels poetes provençals y catalans, que tantes sorpreses ens reserven encara; la curiosa historia de la nostra famosa cartografia que va enriquintse cada dia ab datos nous... totes són empreses que sedueixen y reclamen immediata protecció. Y si això succeeix en la literatura, no són menors les llacunes considerables que hi ha que lamentar en la ciencia jurídica, en l'arqueologia y en l'història catalana, tan escassa en coleccions diplomàtiques y necessitada d'un despull sistemàtic dels Arxius de la nostra terra, que proporcionin els materials imprescindibles pera les construccions definitives. Mes pera omplir aquestes deficiències, incompatibles ab el grau de *normalitat* en la cultura a que tots aspirem, havem de fugir de caure en la temptació d'impulsar els treballs repentistes, perquè ja es hora de que no torni a repetirse 'l cas de la crònica d'en Muntaner (pera no citar més que un sol exemple), de la que se 'n han fet quatre edicions, la de Barcelona, de 1562, la del Dr. Lanz de 1844, les de Bofarull de 1860 y Coroleu de 1886, aprofitant sempre 'l text de l'impressió *princeps* de 1558, sense que en cap d'elles s'haguessin tingut en compte les variants dels sis manuscrits més importants que avuy dia en coneixem. Per aquest motiu, l'INSTITUT s'ha estimat més recullir y utilitzar els esforços ja consagrats pel llarch temps en que venien fentse y pels resultats dels quals n'era una ferma garantia la reconeguda competència dels autors. Sols es de desitjar que aquests esforços sovintegin, y no cal dir ab quina satisfacció l'INSTITUT s'afanyarà en encoratjarlos moral y materialment.

El criteri d'adaptació a la realitat de les coses ha estat principalment guiat pel convenciment de l'inutilitat dels treballs improvisats, que envelleixen tot seguit per la falta de la deguda preparació, y per això ha defugit sempre l'afalagadora pretensió d'omplir artificialment els buyts d'una quadrícula, que sols s'ha presentat davant dels ulls ab el propòsit de donar a conèixer pam a pam el camí que s'ha de recórrer; may ab el de subjectarse *a priori* a un plan preconcebut y ordenat cronològicament pera guardar en apariència 'l rigor d'una falsa sinopsis científica. Malgrat aquesta regla de prudència, ha cregut l'INSTITUT que era dever seu l'encaminar els joves estudiosos, senyalant treballs y

mines per explotar, ab lo que tantes vegades s'encoratgen y desperten aptituts. L'INSTITUT s'ha preocupat més d'una vegada d'això, creyent d'utilitat aquestes indicacions, més que definicions, de lo que pot constituir l'aspecte general o conjunt d'un genre literari, històrich o artístich, perquè està convençut de que no sols poden senyalar les orientacions del camí a seguir, sinó que ajuden a donar la visió total y exacta de l'àrea espiritual d'una activitat humana determinada, y dels seus límits y esfera d'acció propia, metodisant y vigorisant al mateix temps, els esforços que a son coneixement condueixen. En una paraula, no s'han fixat normes inflexibles de publicacions, sinó modestes orientacions, y havem preferit aprofitar sòlits materials, ja preparats, que traçar hermoses línies arquitectòniques en l'espai. Una mostra d'aquesta missió, que podriem dirne directiva, si 'l mot no fós massa pretenció, y que temps a venir ha d'anar perfeccionantse y ampliantse gradualment, es el plan de publicacions de les cròniques catalanes que 'l Sr. Massó y Torrents, després de l'erudit treball que an elles dedicà en la *Revue Hispanique*, va presentar a l'INSTITUT, en Març de 1908, y que aquest va fer seu, sense que això representi, com ja s'ha indicat més amunt, cap compromís en l'orde cronològich de la publicació dels treballs que l'INSTITUT pugui creure dignes d'atenció, en el pervindre, per la seva serietat y importancia. Un plan semblant, inèdit encara, va presentar també 'l Sr. Puig y Cadafalch, en una de les sessions ordinaries de l'INSTITUT, respecte dels estudis arqueològichs en la nostra terra. Dels propòsits que 'ns animen y del respecte que 'ns mereix tot quant fins ara s'ha fet pels que 'ns han precedit y pels que al nostre costat y en altres esferes d'acció combaten per la mateixa noble causa, en parlem més llargament en l'Anuari que a hores d'ara està acabant d'imprimirse.

Ademés del seu Anuari, quatre obres ha començat a publicar l'INSTITUT durant aquest temps, y el públich n'ha rebut les primicies de tres d'elles. Fou la primera 'l fascicle del gran album que té projectat pera inventariar: *Les pintures murals catalanes*. Moltes de les nostres iglesies romàniques eren pintades y majorment en els absís. Llàstima que ab prou feynes ja no hi arribem a temps més que pera reproduirne algunes que encara ens queden! Ab poch anys s'han esborrat les de Sant Pere de Caserras, de Sarahís, y del palau episcopal d'Urgell; en cambi, n'han aparegut algunes d'ignorades, ab el coneixement cada dia més precís que 's va tenint de la nostra terra. L'INSTITUT se val per les seves reproduccions, de les copies, en gran escala, que galantment li facilita la Junta de Museos de Barcelona. La situació de moltes d'elles en els absís o en els canons de la volta, impideix ferne fotografíes sense deformacions; y per això les copies estan calcades, constituint un veritable treslat de la paret. Pera publicarles l'INSTITUT se serveix, en cambi, dels meravellosos procediments moderns de les arts gràfiques, estalviantse la nova inter-

pretació personal que exigiria 'l cromo o la litografia. Les dificultats grans que porta la publicació d'una obra així, han pogut solament retardar la sortida del segon fascicle que seguirà al de Pedret y contindrà doble text y sis làmines en tricromia. Anirà dedicat als dos conjunts de pintures de l'iglesieta de Sant Martí de Fenollar al Rosselló y les del absís major de la venerable iglesia de Sant Miquel de la Sèu.

La segona obra que ha donat al públich l'INSTITUT ha estat el primer volum del llibre *Les monedes catalanes*, de D. Joaquim Botet y Sisó, coronat en el concurs Martorell de 1907. La forma en que fou dividit aquest any el premi Martorell, va fer pensar a l'INSTITUT en la conveniencia de treure a llum les obres premiades que entraven dintre els límits proposats per l'acord de fundació, deplorant no poder fer extensivà la seva protecció a les que, per sos caràcters de generalitat, sortien del camp precís y concret de l'història y arqueologia de Catalunya. El llibre del Sr. Botet y Sisó era d'aquells que l'INSTITUT debia patrocinar. Forma un inventari de quant s'ha dit en numismàtica catalana, ab la descripció de totes les monedes del nostre país conegudes fins avuy, reunint y organisant d'una manera científica les investigacions parcials, completantles, ademés, ab un sens fí de datos nous y documentació directa dels arxius. L'INSTITUT ha procurat que 's publicuessin fotografies de les que 's tenien a mà y ho permetia l'extremada sotilesa d'aquestes empremtes comtals. La majoria de les monedes del primer volum no arriben a pesar un gram y son moltes les que no passen d'un decigram. L'INSTITUT entén que les monedes, a més de llur valor numismàtic, tenen un valor artístich y epigràfic; per això procurarà donarne reproduccions cada vegada més perfectes, perque 's puguin apreciar tots els seus detalls. Així com aquest primer volum ha sigut destinat á les monedes comtals y senyorials y les episcopals de Gerona y Ausona, el segon, que ja s'ha començat a imprimir, compendrà les monedes reials fins als Reys Catòlics, y el tercer les de la casa d'Austria y dels Borbons, ab les locals y de les guerres de separació.

La tercera obra impresa per l'INSTITUT, es la colecció de *Documents pera l'història de la cultura catalana mig-eval*, de D. Antoni Rubió y Lluch. Aquest diplomatar, tal volta la més rica colecció de documents de cancelleria referents a coses de cultura, en comprèn 512 de copiats integrament y a més molts altres extractats o senyalats en notes y referencies. Es una part del quadre de la nostra activitat intelectual y adhuc de l'artística en els regnats que van desde Jaume II a D. Martí. L'intervenció tan personal dels monarques, fundant Universitats, demanant llibres, encarregant retaules, protegint artistes, pagant estudis de pensionats a París, Montpeller, Avinyó o Bolonia, se posa de manifest en aquells documents on surten els noms dels

nostres passats més illustres, y s'hi veu l'iniciativa del poder reyal per les grans obres de cultura. Son difícils a senyalar, per lo abundants, els datos nous que proporcionen aquests documents, y que poden donar lloch a molts estudis interessants. Les biografies de figures tan importants de nostra literatura com les d'Arnau de Vilanova, Ramon Lull y el cronista Muntaner; les relacions del rey Joan I ab alguns dels humanistes italians y ab el Gran Mestre Joan Fernández de Heredia; la mateixa personalitat d'aquell monarca, y sobre tot la de Pere III, y molts altres aspectes dignes d'atenció de la nostra cultura, apareixen tant considerablement enriquits y modificats, que després de la publicació d'aquest llibre haurà de procedirse a la revisió d'una part de la historia literaria de Catalunya. Al primer volum ne seguirà un altre contenint, a manera d'introducció, el comentari d'alguns dels més interessants documents publicats y ademés molts d'altres, no pochs sobre coses artístiques, que les dimensions del primer no permeteren inclourels o que han sigut trobats ab posterioritat a la seva aparició.

Un quart llibre, també premiat en el concurs Martorell de 1907, ha començat a publicar l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Es l'obra sobre *L'arquitectura romànica a Catalunya*, escrita pels Srs. D. J. Puig y Cadafalch, D. A. de Falguera y D. J. Goday. Es un treball vastíssim en el que s'estudien els precedents de les nostres escoles romàniques, en les formes artístiques anteriors d'aquesta *provincia* de Roma. Això es als autors una bella excusa pera arreplegar y inventariar totes les noticies disperses de monuments romans a Catalunya y els que 's seguiren fent durant l'època visigòtica y franca. L'inventari es principalment gràfich, l'obra serà nutridíssima de gravats; de tot s'en dóna la més completa illustració. Un llibre de tal naturalesa necessitava l'ajuda pública, que no era suficient ab el premi en les condicions en que va esser concedit l'any 1907. L'INSTITUT, per això, ha procurat la fabricació d'un paper especial pel mellor tiratge dels gravats, que illustren profusament les trescentes y tantes planes que tenim impreses del primer volum. Aquest està pròxim a veure la llum y compendrà 'ls preliminars de l'arquitectura romànica a Catalunya ab l'arquitectura romana, y els restes bizantins y visigots de la cristiana prerromànica. El segon volum estarà dedicat a les obres d'arquitectura romànica coresponents al període del desenrotllo de les escoles locals, y a les de l'art nostre de la pedra treballada ab escultura, fins al començament del sigle XIIIe. Y el tercer volum tractarà de l'arquitectura romànica de l'occident de Catalunya ab influencia tolosana, l'art anomenat cisterciense de les grans construccions del sigle XIIIe fins a l'introducció del gòtich en el nostre país.

Per últim, l'INSTITUT ha acordat la publicació immediata de les obres del nostre poeta Auzias March y dels textos antics catalans de la Bíblia. Les edicions antigues y modernes de les poesies d'Auzias March son totes elles tan defectuoses, que 's fa difícil llur comprensió y fins la lectura. Calia, per això, retornar als antics manuscrits y refer els textos ab les aclaracions que dóna la vida del poeta. Aquesta feyna ha estat encomenada a l'estudiós rossellonès M. Amadeu Pagès, qui desde fa molts anys ve dedicantse al merítíssim treball d'aclarir y esmenar les velles interpretacions ab noves lectures y en restablir la cronologia veritable de les poesies. Una obra pot ser encara de més transcendencia, es la publicació de les versions catalanes de la Bíblia, que, en quant a la riquesa de l'idioma, segons opinió de l'eminent Guardia, igualen si no superen els escrits de R. Lull y l'Eximeniç. Totes les llengües germanes posseeixen de temps bones traduccions dels llibres sagrats, y justament la catalana, que va esser la primera en durne una a l'impremta, es l'única que n'està mancada avuy en dia. Per sort, si el primer imprès va desaparèixer, els manuscrits son encara prou abundosos pera que sigui una empresa possible la restauració de la nostra Bíblia vulgar mig-aval. Desde la traducció que en 1287 encomanà Alfons el Lliberal, y es la primera de que ens ha quedat memoria, fins a l'impressió famosa de la Bíblia catalana d'en Bonifaci Ferrer, acabada en 1478, de la que no s'en ha salvat més que dos planes, son molt abundoses les noticies de versions senceres o fragmentaries de que ens parlen els documents dels Arxius, y d'algunes d'elles tenim encara tresllats manuscrits. Pera emprendre aquesta publicació l'INSTITUT s'ha posat d'acord ab l'erudit hispanista de París M. Foulché Delbosc, que ja fa molt temps treballa sobre la Bíblia catalana, a la cual dedicà la seva comunicació al Primer Congrés de la Llengua, y que ja ha acreditat la seva competencia en aquest punt ab l'esplèndida publicació del *Cant dels cants*, tret d'un dels manuscrits de la Biblioteca Nacional de París. Aquesta edició, feta tenint en compte les variants de tots els textos coneguts, omplirà cinch volums, y el senyor Foulché treballa ja en la preparació del primer, que apareixerà dintre l'any 1910.

Ademés d'aquestes obres, resultat algunes d'elles de l'investigació personal de tota una vida, l'INSTITUT cada any arreplegarà en son Anuari les petites contribucions d'estudis que encara són lluny de les síntesis, però que avencen un pas en el camí de cada problema. En ell tindran cabuda, en forma de col·laboració colectiva, els esforços individuals no solament dels escriptors de la terra, sinó també dels forasters y estrangers que s'han dedicat a estudiar les nostres coses, y l'INSTITUT anirà aixamplant y completant aquest cercle d'estudis, pera que en la serie dels nostres Anuaris no hi falti cap nom dels erudits catalanòfils de fòra de casa. L'Anuari de 1907, que apareixerà dintre un temps brevíssim, tindrà una mida major que 'ls demés llibres de l'INSTITUT,

pera facilitar la publicació dels temes més diversos y contindrà una vintena de treballs, profusament illustrats, de mossèn J. Gudiol, R. Casellas, G. Hurtelise, A. Giménez, E. Moliné y Brasés, P. Fabra, A. Muñoz, A. Brutails, P. Paris, J. Calmette, Joaquim Miret, J. Puig y Cadafalch, Guillem M.ª de Brocà, J. Massó y Torrents, del president y secretari de l'INSTITUT y dels secretaris redactors. L'Anuari porta, además, una Efemeris o crònica de l'any y les notes bibliogràfiques corresponents.

L'Institut ha organitzat també varies missions científiques d'exploració, perquè enten que la seva feyna no es tant sols la de divulgar la ciencia ab publicacions, sinó fomentar ab noves iniciatives el seu desenrotllo. Una missió jurídica-arqueològica a les comarques de la ratlla occidental de Catalunya fou encomanada als senyors Puig y Cadafalch y Brocà, ab els corresponents auxiliars, pera apuntar costums y tradicions jurídiques, monuments, pintures y mobiliari d'aquelles comarques. L'expedició va sortir de Barcelona a últims d'Agost de 1907, entrant per França per la vall de Luchon a la regió de l'Aran, aon se estudiaren varies iglesies y 's fotografiaren molts objectes artístichs. Pel port de Caldes se passà després a la vall de Bohi, seguint la ribera del Ribagorça fins a Sopeira y Areny. D'allí la missió, atravesant la serra, passà a la vall del Issabena per estudiar la vella Sèu de Roda. Issabena amunt, arribaren fins al monestir d'Obarre y la vila de Tolva, tan discutida y de quals esplendors no 'n queda més que una porta y unes ruines perdudes. De Tolva la missió va recular a Tamarit, y d'allí a Lleyda, per copiar el sepulcre de Corbins, tornant a ser el dia 14 de Septiembre a Barcelona. La quantitat de notícies aportades per la missió fou considerable: se varen dibuixar més de trenta iglesies inèdites, copiar un sens fí de làpides y treure més de duescentes fotografies. Dels resultats de la missió se 'n anticipa ja una mostra en el pròxim Anuari de 1907, emperò queden encara capítols importants y inèdits referents a l'art suntuari, mobles, teixits y pintures, que 's publicaran reunits en una monografia d'aquella regió. L'INSTITUT tracta de completar els datos recullits ab noves investigacions per les riberes del Flamicell y Ribagorça, ont hi queden encara altres monuments per estudiar y revisar, dels que 'n tenim notícies massa provisionals fins ara.

La segona expedició d'estudi fou encomanada al Centre Excursionista de Catalunya pera investigar la veritable naturalesa de les pintures rupestres descobertes al terme de Cogul, en la provincia de Lleyda. El Centre Excursionista de Catalunya va encarregar la direcció de la missió a D. Lluís Marià Vidal, y l'INSTITUT espera la relació dels seus treballs pera publicarla en el següent Anuari de 1908. L'INSTITUT ha volgut ab això no sols encoratjar l'estudi de la prehistoria, que havia decaigut una mica en el nostre país, sinó

correspondre a la sensacional descoberta de Cogul. Sembla verament que desde l'aparició de les dites pintures s'obri un nou període interessant que 'ns estimula a llur investigació y coneixença. Les pintures rupestres de Cogul són les primeres trobades en terra catalana, mes llur misteriosa bellesa fa esperar quelcom de meravellós. Al cap de poch temps de conegudes ja han fet fixar l'atenció sobre altres pintures del mateix estil a la ratlla aragonesa, marcantse una faixa de poblacions prehistòriques de pintors de roques, que desde l'Ebre penetra cap al Maestrat y la terra llevantina.

Una tercera comissió fou donada a mossèn J. Serra y Vilaró, pera estudiar y catalogar el fons de documents dels arxius de la Pobla de Lillet y de Bagà, en la montanya catalana. Les investigacions dels historiadors catalans quasi 's pot dir que s'havien concentrat fins ara en els arxius reials y municipals de les principals ciutats y viles de la nostra terra y en els episcopals de Vich, Urgell, Gerona y altres diòcesis. Queden encara una serie d'altres interessants dipòsits pera explorar en les parroquies y monastirs, procedents de les antigues vegueries o comtats. La primera bursada de mossèn Serra y Vilaró als arxius montanyenchs de l'alt Llobregat, ha sigut comunicada a l'INSTITUT y ne publicarà també lo més interessant en l'Anuari pròxim. En l'arxiu de Bagà ordenà cronològicament les series, posant per separat els manuals de notari, llibres de la cort y de la consulia. Conté 167 registres que van desde l'any 1254 a últims del sigle XVe y uns cent cinquanta documents en pergamí. Va extractar íntegrament vintidos volums, fent cédules de les noticies trobades, que 's refereixen principalment a l'història de la baronia de Pinós, als privilegis concedits als seus habitants, al monastir de Sant Llorenç de Bagà y a algunes iglesies de la rodalia, avuy desaparegudes, y en general a la vida interna d'aquelles encontrades durant els sigles XIIIe, XIVe y XVe.

La quarta comissió d'estudi se pot dir que fou acordada pera colaborar en alguna manera al gran esforç dels lullistes mallorquins, que s'han proposat la publicació dels textos vulgars de Ramon Lull. Aquesta empresa magna d'imprimir els textos originals del nostre gran polígraf requeria l'atenció de Catalunya, y hauria estat una vergonya no participar en una obra tan capital per la nostra literatura. La comissió editora de les obres lullianes se va dirigir a l'INSTITUT, demanantli ajuda per la copia del manuscrit del Blanquerna, existent en la Biblioteca Reial de Munich, y l'INSTITUT va pendre l'acord de subvencionar a l'encarregat de la publicació, D. Mateu Obrador, perque anés ab aquest objecte a Munich y de passada catalogués sumariament els altres manuscrits catalans que existeixen en aquella Biblioteca. La missió de D. Mateu Obrador no ha pogut ser més afortunada; ha trobat altres originals catalans de R. Lull, com per exemple 'l llibre dels *Articles de la fe catòlica*,

que no figurava en el catàleg de la Biblioteca, y a més, textos literaris desconeguts, de gran preu pera la nostra llengua. Tant a la anada com a la tornada, el Sr. Obrador va aturarse a Milà pera treballar en la Biblioteca Ambrosiana d'aquella ciutat, podent també allí fer íntima coneixença ab altres manuscrits catalans, y especialment el famós exemplar complet del *Llibre de contemplació*, acabat pel prevere mallorquí Guillem Pagés, en vida de son autor, als VIII idus de Juliol de l'any 1280. El Sr. Obrador està redactant un informe de la seva missió, detallant els resultats de la mateixa, que serà publicat també en l'Anuari de 1908.

Sabent, finalment, que en les Exposicions actuals dels centenaris a Saragoça y a Valencia s'han arreplegat molts objectes procedents de Catalunya que es difícil poder veure reunits, pera estudiarlos y compararlos, l'INSTITUT va determinar que hi marxés una comissió dirigida pel conservador del Museu Episcopal de Vich, acompanyat d'un dibuixant y un fotògraf, pera catalogar els objectes procedents de Catalunya o que 'ns puguin interessar pera l'història de l'art de la nostra terra. Dita missió's troba actualment en el ple dels seus treballs, y en el seu informe hi posa l'INSTITUT grans esperanças. Una part, probablement la dedicada a l'Orfebreria, se publicarà en el pròxim Anuari de 1908.

Un altre genre d'iniciatives ha estat pera l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, la de dirigir-se a les corporacions públiques de Barcelona pera conseguir altres tantes coses que 'ls estudiosos catalans fa molt temps desitjen veure realisades. L'INSTITUT va acudir ab una Memoria a l'Ajuntament y a la Diputació de Barcelona demanantlosi que sense perdre temps proveïssin a la constitució d'una gran Biblioteca a Barcelona. La Diputació, fentse càrrech desseguida de la gran necessitat, va posar a la disposició de l'INSTITUT una partida suficient pera adquirir la llibreria del benemèrit D. Marian Aguiló, que es el fons més important pera la nostra literatura que teniem a Barcelona. L'Ajuntament va pendre també en consideració les urgents demandes de l'INSTITUT, posant una quantitat respectable en un pressupost extraordinari, que encara no ha arribat a aprovarse. Ab l'adquisició dels llibres de l'Aguiló va ferse suficient atmòsfera pera que la nostra Biblioteca comencés a ser desitjada per tothom. Va venir el llegat dels llibres de l'Aulestia, y més tart l'INSTITUT, accedint al desig de l'opinió pública, va comprar la llibreria del poeta Verdaguer, plena d'exemplars ab dedicatives y obres singularíssimes. Axí, poch a poch s'anava constituint un nucli de llibres, que avuy es ja una respectable biblioteca. A falta d'altre, l'INSTITUT també ha sortit a rescatarlos quan se posaven a la venda (y ho permetien les altres atencions que constitueixen el seu principal objecte), els manuscrits que abans

tenien que sortir de la nostra terra, faltada Barcelona d'institucions que 'ls arrepleguessin de les mans mercenaries y els vincuessin definitivament en alguna entitat pública. Fa pena pensar que sense l'INSTITUT, hauria emigrat, aquest any de 1908, el famós manuscrit de la crònica d'en Muntaner, que tant va servir an en Milà y Fontanals pera aclarir el sentit del *Sermó*, un cançoner de vides de Sants (procedent de la Biblioteca Salvá), el *Recort* d'en Gabriel Turell, un altre manuscrit d'en Desclot, la versió catalana única de la crònica de Roderich de Toledo, un Beda de Poblet, etc., etc. Y com que un llibre en crida un altre, al posarse a la venda a Barcelona el importantíssim cançoner de Saragoça, que havia sigut de D. Pau Gil, l'INSTITUT, vist que no tenia possibilitats per adquirirlo, se va dirigir a varies personalitats conegudes, les quals han tingut el desprendiment d'iniciar una subscripció pera regalarlo a la Diputació, corresponent axí els particulars als nobles sacrificis que per la Biblioteca havia fet aquella corporació pública. Un any té de vida, y ja la nostra Biblioteca posseeix uns doscents manuscrits y més de vuyt mil volums. S'hi han d'afegir, a més, els llibres moderns de consulta que ha comprat l'INSTITUT, y que són també en nombre respectable. Tant com rescatar les obres dels passats, l'INSTITUT ha de procurar fomentar les investigacions del present, y no n'estem pas massa sobrats de llibres a la nostra terra...

Coneixent l'estat llastimós de molts dels arxius de Catalunya, llur mala instalació y abandono, principalment pel que toca als rurals y fins alguns de Barcelona, l'INSTITUT va dirigir-se novament ab una Memoria a la Diputació, reclamant que tals riqueses fossin degudament conservades y obertes al públich, com se mereixen. L'iniciativa de l'INSTITUT ha donat ja 'ls seus resultats, per la cooperació sempre activíssima del Cos Provincial, y en particular de son president, D. Enrich Prat de la Riba. La Diputació ha lograt que 's dictessin pel govern de Madrid disposicions encaminades a n'aquest objecte, y un dels més importants arxius catalans serà, dintre de poch, immillorablement instalat en nou local, y ab totes les garanties de comoditat y seguretat que podrien desitjarse.

Aquestes obres les ha portades endavant l'INSTITUT refiat en no equivocar-se pel seu amor a l'obra de la ciencia y a les coses catalanes. En poch més d'un any que la nostra companyia ha sigut aplegada, hem pogut veure realisades moltes coses que eren un somni de la nostra gent y que moltes generacions venien suspirantles. La nostra mateixa alegria d'esser l'INSTITUT l'instrument pel qui s'han fet tantes empreses generoses ens ha reunit més y més, y avuy la propia corporació de l'INSTITUT no es la menor de les seves obres. La nova societat catalana ha entrat en el món del saber ab totes les simpaties.

Les seves publicacions són rebudes fraternalment per venerables corporacions savies de tot el món, que 's complauen en enviarli les seves propies. L'INSTITUT compta ab el cambi de les *Academies* de Madrid, de l'*Academia d'Inscripcions y Belles Lletres* de París, les *Academies* de Berlin, Munich, Viena y Götinga, l'*Institut Arqueològich austriach*, els *Instituts alemanys* d'Atenes y Roma, l'*Institut rus* de Constantinoble, l'*Institut egipci* del Cairo, les *Escoles americana y inglesa* de Roma, de les *Universitats y Societats històriques* italianes y franceses, etc., etc. La llengua catalana entra en aquestes nobles cases de la ciència ab els llibres de l'INSTITUT, y mentrestant nosaltres disfrutem de la riquesa dels coneixements que elles ens envien. Tal, es breument contada, l'història d'aquest any y mig, bona part del qual ha degut invertir-se en la tasca poch visible de l'organització y dels canvis de local y en les preparacions d'ordre pràctic que consumeixen moltes hores sense treuren profit aparent. Ara 's pot dir que aquesta part de la tasca queda en gran part ja feta. — Barcelona, 31 de Desembre de 1908. Per acord de l'INSTITUT — El President, A. RUBIÓ Y LLUCH. — El Secretari, JOSEPH PIJOAN.

MEMORIA PRESENTADA PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
AL EXCM. SR. ALCALDE DE BARCELONA, proposant la constitució
d'una BIBLIOTECA CATALANA.

EXCM. SENYOR:

Templa novo decorare saxo
HOR. OD. II. 15.

Es una antiga esperança d'aquesta terra, la fundació a Barcelona d'una *Biblioteca catalana*. El nostre poble, quasi despullat avuy, recorda encara orgullosament les seves perdudes riqueses literaries. Un Rey d'Aragó acabava les campanyes ab el cambi d'un llibre; un altre Rey moria deixant com a principal obra seva l'inventari nombrós de la Biblioteca palatina. Els catàlechs de les coleccions de la Reina Maria, del Duch de Calabria y del Príncep de Viana, demostren qu'aquell furor per la possessió de llibres dels *bibliòfils coronats*, el seguien els nobles y barons de la terra, fins les dones mateixes. Un pobre particular com en Boades, a les primeries del sigle XVe, s'anticipava a tots els humanistes de l'Espanya, fent l'arregle de manuscrits grechs, comprats a-les-hores ab moltes dificultats *e bona pecunia*. Ab les intermitencies dinàstiques, y sense un poder monàrquich o popular que recullís, com a França, les coleccions reials y privades, per formar ab elles la Biblioteca de la Patria, els llibres dels passats se dispersaren y roman-gueren sempre esperant l'hora d'un renaixement, en que fos possible sustituirlos o repatriar-los. Ja al començament del passat sigle, aquell admirable missioner científich, que va visitar el nostre país, el pare Villanueva, se queixava de la pobresa de llibres y de publicacions series en que vivien els catalans, y insinuava la falta que feya una Biblioteca catalana. Més tard, durant tota la centuria, se va intentar, per varies vegades, sense conseqüencies, de formar a Barcelona un arxiu ab tots els llibres publicats a Catalunya, o que, vinguts de fóra, directa o indirectament interessessin al nostre país. El primer que va pendre l'iniciativa per aquesta obra patriòtica, fou un ben intencionat Bisbe de Barcelona, el Dr. D. Pau de Sihar, ajudat poderosamente pel que més endavant fou Bisbe d'Astorga, l'illustre bibliòfil y escriturari D. Fèlix Tor-

res Amat, instalant una Biblioteca, que va arribar a tenir més de dos mil volums referents a coses de Catalunya. En el *Diario de Barcelona* de 15 de novembre de 1819, escrigué el mateix Torres Amat un article en que's donava raó de l'apertura de la Biblioteca catalana y del seu petit monetari y museu, y es convidava a tots els naturals a que cooperessin a la seva perfecció... y en l'any 1836, en el pròlech del seu *Diccionario de escritores catalanes*, insistia en la mateixa patriòtica idea: «Ojalá (los venideros) sepan aprovechar las luces y el amor patrio con que las academias y particulares se interesarán en el aumento de este establecimiento nacional de Cataluña!» El titulat *Gobierno de Manresa* invitava a tots els catalans a ajudar l'obra del Bisbe, secundant una circular del Capità General, del 23 de desembre de 1819, y recomanava als alcaldes que entreguessin graciosament tots aquells llibres, papers y altres memories que merezcan la atenció de los venideros siglos con honor de esta grandiosa provincia y de los dignos y ingeniosos habitantes que de tiempos remotos ha producido. Aquesta iniciativa del Bisbe y la singularíssima literatura de la circular esmentada, ab que s'estimulava, indicaven les necessitats del país, que eren ja a-les-hores les mateixes d'ara, però sense arribar a ser mides suficients per remeyarles. En Pi y Arimon explica ja ab una mica de desengany l'instalació d'aquella Biblioteca y transparenta en els seus elogis les esperances que hi havien posades els intellectuals del nostre país. Ab la crema dels convents, se perderen o dispersaren els últims fondos semipúblics de llibres que teniem a la nostra terra, y des d'aquells dies, hem viscut a Barcelona sense altre Biblioteca pública que la *provincial universitaria*, formada exclusivament ab les desferres de les biblioteques monacals, que ja no devien estar gaire al corrent de novetats, en els seus últims anys, quan les polèmiques revolucionaries. Aquella trista Biblioteca que l'Estat ens serveix, dóna la sensació com si el món hagués quedat inactiu des d'els principis del sigle anterior, y invita naturalment a seguir en l'apariència de pau en que han quedat les inteligències! Una ínfima consignació del capítol de *material*, permet no més l'adquisició dels llibres de text indispensables al servey universitari, y sobre tot, lo propi y genuïnament català de la nostra Renaixensa hi manca d'una manera llastimosa. La gran necessitat d'arxivar els llibres y documents de les coses catalanes, va esser també sentida, Excm. Senyor, per un illustríssim antecessor vostre, l'alcalde Rius y Taulet, qui en aquell any de 1888, se va proposar constituir una *Biblioteca catalana*. L'alcalde que el succeí va insistir en els mateixos propòsits y ell, que era D. Manuel Porcar y Tió y el seu continuador, D. Juan Coll y Pujol, d'acord ab la *Reyal Academia de Bones Lletres*, feren noves tentatives y esforços per que finalment la *Biblioteca catalana* arribés a esser una realitat. Es consignà una quantitat en presupòsits, es reculliren alguns llibres y fins se construiren alguns dels armaris de la futura Biblioteca. Fins es va senyalar el local aon tenia que instalarse, que era el Palau de Ciències de l'Exposició Universal, però aquell edifici va desaparèixer, y també les esperances de que's realisessin els bells propòsits. Avuy no queden, Excm. Senyor, d'aquelles bones intencions, més que'l record que'ns anima a nosaltres, pera insistir, creyent que si vos y el vostre Ajuntament torneu a patrocinar aquesta idea, no farèu més que cumplir una herencia dels vostres antecessors y proveir a una antiga necessitat de Catalunya.

Y no os creyeu, Senyor, que l'oportunitat sigui passada! Cada dia augmenten les necessitats del coneixement, y avuy ja no es una *Biblioteca catalana* lo que venim a demanar, sinó que anem a proposarvos que l'Ajuntament, en representació de la ciutat de Barcelona, prengui l'iniciativa de constituir una gran Biblioteca, proveïda de tots els records del passat y de totes les modernes meravelles de l'activitat contemporania. L'Estat espanyol, el dia que vegés a Barcelona capacitar-se ab aquesta ambició de tenir una gran Biblioteca pública, no podria menys d'aprontar el seu concurs, ajudant a la formació d'una gran *Biblioteca Nacional* de Catalunya. La Biblioteca de Madrid en tindria aquí una que seria no una rival, sino una germana, igual que passa a Italia ab les tres grans Biblioteques Nacionals de Roma, Nàpols y Florencia, y ab les tres Biblioteques germàniques de Berlin, Munich y Strasbourg, que en noble emulació es disputen quina portarà la gloria del major nombre de volums en llurs catàlechs! A-les-hores tindriem dret d'exigir al Estat la concentració en la nostra Biblioteca nacional dels llibres que té dispersos de l'antigua literatura catalana. Demanariem y conseguiriem que'ns fossin retornats els manuscrits procedents de Poblet, que's guarden a Madrid, y els que hi ha escampats per totes les cases oficials, a falta d'un lloch venerable que decorosament els reuneixi. Pera donarvos una idea, Excm. Senyor, del gran escampall dels nostres tresors literaris y de la veritable necessitat d'una concentració, no més os direm que'ls vells manuscrits d'un sol convent de la Mercè, estan repartits entre els tres dipòsits del Arxiu d'Hisenda, del Reial d'Aragó y de la Biblioteca universitaria. Per arribar an aquesta concentració de la nostra cultura, es necessari que l'Ajuntament

faci un esforç, creant un primer fondo, al voltant del qual hi vinguin a agruparse tots els altres. No mancarien tampoch donadors generosos, que avuy no senten la necessitat d'aquesta obra patriòtica, o que, coneixentla, no saben a qui entregar les propries coleccions de llibres, que voldrien deixar com un llegat an el seu poble. Es urgentíssim també que l'Ajuntament deixi a la disposició de l'entitat que governi la Biblioteca, una quantitat anyal pera les adquisicions dels llibres que incessantment vagin necessitantse y també de les obres catalanes que cada dia van desprenentse de les coleccions particulars y escampantse pel mercat literari de tot el món. Us dol-dria, Senyor, de saber que tot sovint manuscrits catalans importantíssims son venuts al extran-ger, y que en plena resurrecció del nostre poble, per falta d'un grapat de moneda, ens vegem desheretats de les cròniques dels nostres Reis conqueridors, dels Cançoners dels nostres antichs poetes. Per més que 'ls seguim ab la mirada, per més que anem a estudiarlos en el lloch aon se trobin, ja may més seran completament nostres, y ens exposem a veurels fredament investigats per homens d'altres terres que, si tenen més ciencia que nosaltres, no senten la veu de la sanch que 'ns fa moure per estimarlos. Hi ha una fonda compenetració entre els records d'un país y la terra meteixa; trasplantats, perden de la llur vida qualche cosa de misteriós y inestimable. La bella obra que ha fet l'Ajuntament, creant el Museo de Barcelona, ha de completarla ab una institució paralela, que sigui la *Biblioteca de la Ciutat*, la *Nacional de Barcelona*, y no ha de perdonar esforços ni estalviarse sacrificis, avuy que encara s'hi es a temps... perque més tard, ni ab tots els diners del món podriem tornar a adquirir aquestos manuscrits únichs, incunables y llibres preciosos que cada any emigren, emportantse els troços de la nostra ànima, la nostra psicologia nacional, que entre ells vaga perduda.

El dia, Senyor, que aquesta Biblioteca estigués constituïda y acreditada, tindriem, no solzament els llibres propis, sino que, de passada, reconquistariem tots els que hi ha allunyats de Catalunya. Avuy, els homens de tot el món es faciliten, en una lley d'obra cooperativa, aquests primers materials d'investigació, que són els llibres. Totes les grans Biblioteques del món, confederades fraternalment, s'envien, a la demanda dels estudiosos, els seus més richs tresors de manuscrits y obres rares. Un llibre català de las biblioteques d'Italia, anirà a trobar al professor eslau en la Biblioteca del Ermitatge a Petersbourg, y l'universitari de Stockolm no 's tindrà que bellugar de la cadira a la Biblioteca, pera que vingui a trobarlo un volum lulià de la Reyal de Munich o de Venecia. Les biblioteques departamentals franceses participen també d'aquesta confiança en que s'inspiren les principals de tot el món, y un estudiós de Tolosa o de Bordeu, per exemple, pot disfrutar d'una quantitat de llibres, molt superior a la que 's guarda en la ciutat aon habita. Espanya es l'últim país que, ab més dificultats, s'ha adherit al cambi internacional dels llibres, posanthi tals destorbs en el reglament de Biblioteques del any 1901 en que s'estableix aquest servey, que fan poch menys que impossible la seva realisació. Es d'esperar que 'l dia que nosaltres tinguessim a Barcelona una Biblioteca nacional d'importancia, organísada lliberalment y segons aquest sentit de la cooperació moderna, immediatament disfrutariem del cambi internacional y podriem exigir de les altres biblioteques de l'Espanya, un servey de circulació dels llibres que avuy elles desconeixen. Es a-les-hores y solament a-les-hores, que 'l pensament de Catalunya podria entrar dintre l'organísació mundial de la Ciencia, y que aquest desconcert regnant en la terra nostra, cessaria, disfrutant de la calma que porta l'espectacle de la moderna activitat científica. Penseu, Senyor, en la lamentable inferioritat de medis de treball en que 's troben els estudiosos de Catalunya, tenint que guanyarsho tot per ells mateixos, mancats de relació y d'estímul, sense més llibres que 'ls que individualment posseeixen. Un llibre ve a esser entre nosaltres una cosa difícil y preciosa; les grans obres de consulta, impossibles d'adquirir, arriben a esser pel qui les desitja quasi una obsessió. Tot sovint els estudiosos de Catalunya han de fer viatjes ab el sol objecte de veure algun llibre car... Penseu, Senyor, en les penes del professor universitari que ha rebut l'encàrrech d'una funció social, que no pot honradament desempenyar d'una manera digna per falta de llibres! Penseu en la nostra joventut sense altres alicients d'estudi que una Biblioteca feta ab les engrunes dels antichs convents. Penseu en tot això y considereu que si es trista la sòrt del qui no sap de lletra, es més trista la condició d'aquell que, necessitant de llegir, careix dels llibres necessaris, com ens passa a nosaltres.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, creat per la Excelentíssima Diputació de Barcelona, té per un dels mòvils primordials de la seva fundació, l'organísació d'aquesta *Biblioteca catalana*, y en aquest sentit se dirigeix a vos, Excm. Senyor, y al vostre Ajuntament, per convidarvos a que prengueu aquella part inicial y resoluta, que li pertoca a la metròpoli barcelonesa, en una empresa espiritual de tanta transcendencia per Catalunya. Per això es de lley que abans de

començar, aclarim bé el contingut de la nova institució y el concepte de la seva existència y condició jurídiques. En la *Biblioteca* s'hi reuniran tots els elements d'estudi per la coneixença passada y present de lo que pertoca als països de llengua catalana y tot element intel·lectual que ordeni, aixequi o perfeccioni la cultura del nostre poble. Dintre aquest marge ample, que no pert de vista una generosa finalitat humana en l'obra de l'educació nacional, hi caben les quatre Seccions fonamentals de manuscrits, impresos, plànols y cartes geogràfiques y gravats o estampes, ab tots aquells altres medis gràfics d'impressió que en les biblioteques d'ordre nacional s'istila recullir. La *Biblioteca* s' formarà ab els llibres que són de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, ab les col·leccions de llibres y d'estampes precedentment adquirides o que ab aquest objecte adquireixin la Diputació de Barcelona, ab les adquisicions de que li faci present l'Ajuntament d'aquesta ciutat, ab les donacions de les demés Diputacions y Ajuntaments de terres de llengua catalana y ab els donatius del Estat espanyol y d'altres entitats particulars. El sosteniment de la Biblioteca y el seu progrés futur se pagarà ab les assignacions del INSTITUT, ab les subvencions de les entitats públiques susdites y ab els presents, deixes y llegats de tota mena que s' facin a favor de la seva fundació jurídica.

Si repareu, Senyor, el camp espiritual d'aquesta Biblioteca veureu com se'n dedueix que davant de qualsevol contingència convé que resti a tota hora, pel millor complement del seu fi, inseparablement unida a Catalunya com formant part del seu tresor comú, talment que si venia un dia la dissolució del Patronat de la Fundació que haurà de patrocinarla, el nucli central, el cos de la nostra Biblioteca hauria d'anar a raure baix la potestat jurídica d'aquella entitat pública que tingué la representació més integral de les terres de llengua catalana y, en el seu defecte, a la ciutat de Barcelona pel seu caràcter d'empori de la nostra cultura. Mentres duri el període de gestació y no existeixi verament una Biblioteca sino un dipòsit de llibres en formació, l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS podrà cuidar-se de recollirlos, guardarlos y catalogarlos. Mes el dia que la Biblioteca estigui ja formada y a punt d'obrirse al públich, serà convenient donarli una plena personalitat jurídica, estatuintla en Fundació a cobert de les lleys desamortidores y donantli un Patronat per la regència. L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS constituirà llavors el nucli del Patronat, al que portarà l'esperit y la continuació lògica de la seva creació y organització, mes deuran agregarshi els membres delegats de la Diputació y del Ajuntament de Barcelona, els de les altres Diputacions y Ajuntaments que ajudin poderosament a la formació de la Biblioteca y els potentats de la nostra terra que disposin de les millors y més nombroses col·leccions de llibres, per acostumarlos al sentiment de responsabilitat social que 'ls imposa la possessió d'aquells tresors. Heus aquí, Senyor, la condició jurídica de la nova Institució que tracta de crearse, per la qual condició es comprèn que disposarà lliurement, pera una ben certa finalitat, dels béns que se li assignin. Així posseirà un cos central de llibres en plena propietat y podrà rebre donacions ab pacte de retorn, com ara d'aquells llibres que tinguin, per les Corporacions donadores, un preu d'estima venerable, així com els dipòsits que li plagui acceptar, baix condició de sometres a les condicions comunes del reglament y servey de la Biblioteca.

D'aquesta senzilla exposició s'en conclou lo que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ve a demanarvos a vos, Excm. Senyor, y al vostre Ajuntament, això es: 1.er Que's disposi per l'Excel·lentíssim Ajuntament de Barcelona la donació per primer nucli d'una *Biblioteca nacional*, de tots els llibres reunits fins ara al intent de crear institucions semblants; 2.^{on} Que s'encarregui tot seguit a una Ponència municipal, que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS s'ofereix per assessorar, l'estudi dels exemplars existents al Arxiu Municipal, que per tenir un valor d'estima venerable convindrà donar o dipositar a la *Biblioteca catalana* susdita ab pacte de retorn pel cas de disgregació; 3.er Que a començar de l'any vinent es posi en el Presupost ordinari del Municipi una quantitat pel servey regular de la Biblioteca, y 4.er Que en el Presupost extraordinari en formació, anomenat de *Cultura* pel seu noble intent, s'hi posi una forta quantitat, que deurà mesurarse per la magnificència del proposit y pels altres fins que la vostra Excm. Corporació tracti d'atènyer, al objecte de donar el primer impuls a la creació de la *Biblioteca*. — Barcelona, 7 de Novembre de 1907. — El President, A. RUBIÓ Y LLUCH. — El Secretari, JOSEPH PIJOAN.

DICTAMEN-ACORD DE L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS PROPOSANT A LA EXCMA. DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BARCELONA L'ADQUISICIÓ DE LA BIBLIOTECA AGUILÓ, llegida en sessió de 28 de setembre de 1907.

Remembra lo passat, ordena lo present, proveeix a l'esdevenidor.

Complint l'encàrrech que aquest INSTITUT se dignà ferlos en una de les sessions passades, els que subscriuen tenen l'honra d'exposar a la Corporació el resultat de llur comanda. En primer lloch, han considerat atentment l'oferta continguda en la carta de D. Angel Aguiló al nostre consoci D. Joseph Pijoan. Per l'expressat document el senyor Aguiló se mostra disposat a despendres de la colecció de manuscrits, incunables y llibres interessants o curiosos pera la cultura catalana que havia reunit el seu benemèrit pare D. Marian Aguiló y Fuster, fixant les condicions generals de l'expressada transmissió, o sia: a) Que 's constituís una agrupació dels dits llibres, que podria portar el nom d'aquell eminent patrici y que deuria conservar-se intacta, sens permetres passar cap volum a altres seccions. b) Que 's permetés al venedor la consulta de qualsevol dels volums indicats, sempre que per sos estudis li pogués convenir. c) Que quedarien en son poder els duplicats y llibres moderns d'estudi. d) Que la cessió aniria precedida d'un inventari detallat. Desde 'l primer instant degueren, els que subscriuen, considerar aquesta com una ocasió excepcional d'iniciar la fundació de la suspirada Biblioteca de Catalunya, aon tinguessin soplug y hostatge propi els manuscrits, incunables y edicions de tota mena que avuy estan a punt d'esbargirse definitivament y de quedar perduts pera la nostra cultura y conservació patriòtica. Si l'INSTITUT ha de respondre d'una manera cabal a sos fins y a la funció que se li té encarregada, necessita, abans que tot, reunir l'instrumental o utillatge corresponent al seu mester y la materia prima de ses futures empreses. Un y altre són avuy, y en primer terme, aquestes coleccions y aquests exemplars dispersos que corren el perill d'un perpetuu extranyament. Per altra part y a fi de començar aquesta concentració intensa y ràpida de materials patriòtics, cap mostra ni esforç privat podrien ser tant oportuns com la llibreria Aguiló que simbolisa 'l tranzit de la freda erudició bibliogràfica del sigle XVIIIe y principis del XIXe, a les calentes reivindicacions nacionals del Romanticisme. Ningú com En Marian Aguiló pot sintetisar la gloria d'aquell període en lo que 's refereix a la defensa, escorcollament y reintegració del patrimoni literari de la nostra terra. La colecció per ell reunida a força de viatges y sacrificis, representa l'ascendencia natural de tot quant se proposa avuy l'honorable Diputació de Barcelona al fundar y dotar l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Fou l'esforç personal que precedeix a l'esclat de les aspiracions colectives, y ve unguida pel prestigi de les anticipacions genials que posen els fonaments de les grans obres, havent donat materia y ocasió a l'imponderable temptativa de la *Biblioteca catalana*, en la qual se combinaren, ja que no les depuracions tardanes de la crítica, les exquisitats del bibliòfil y les escalfors del poeta. A l'importancia que neix de semblant prioritat en l'orde del temps y en l'orde de l'ideal, deü sumarse l'importancia intrínseca del dipòsit. Es axioma corrent en tots els tractats de la Biblioteconomia que pera fundar un establiment com el que 'ns preocupa, ha de començarse sempre per aportacions importants y nombroses. Pretenir constituirlos a la menuda y de textos adquirits un a un es procediment més car, dificultós y d'anguniosa lentitut. Les coleccions ja fetes, a mida que s'incorporen, sembla que augmenten la seva força d'atracció, bé estimulants pera nous esforços les entitats que exerceixen la tutela de semblants fundacions, bé determinant donatius y deixes de caràcter patriòtic o desinteressat. En tal sentit, donchs, no podria tampoch aquest INSTITUT desitjar un més sortós començament. De tots quants, ab un o altre aspecte, han sentit afició a les lletres catalanes durant els quaranta anys darrers, ni un sol ha deixat de tenir coneixement del tresor acumulat per l'Aguiló. No's trobarà tampoch llibre ni treball d'erudició y crítica de tot aquest temps en que no sovintegin les alusions y referencies bibliogràfiques a dita colecció, ni persona estudiosa que, una o altra vegada, no hagi acudit al despaig del mestre y fullejat o fruit qualcuna d'aquelles preciositats antigues. Mes, ab motiu de nostre encàrrech, ens ha sigut possible convertir aquesta impressió incoherent en convicció documentada al resseguir, d'una manera ràpida y de primera vista, el copiosíssim contingut del dipòsit. De dita revisió resulta que no hi falta actualment cap dels exemplars, així de manuscrits com d'impresos, que s'havien citat

sempre en primera línia y considerat ornaments capdals de l'aplech, y ens han sorprès altres troballes no sospitades y de veritable interès. Entre 'ls 4,000 títols de que passa la llibreria s'hi troben els cinch famosos cançoners, entre ells l'original dels Masdovelles formant part del centenar llarch de manuscrits de diversos sigles, dels quals alguns pertanyen al XIVe y no pocs, prop de vint, al XVe; les magnífiques edicions de l'Eximeniç, el raríssim *Flos sanctorum* català, d'en Rosenbach (incomplet); la *Vita Christi*, d'Isabel de Villena, traducció catalana, de la qual no s'en coneix més que un altre exemplar; la bella colecció potser única del *Cartoixà*, traducció d'en Roiç de Corella; un *París e Viana*, únich, diferent del de la Biblioteca de Copenhague; els únichs plechs coneguts del *Tirant lo blanch*, de 1497, de Barcelona, y una innombrable serie d'altres incunables y d'impresos anteriors a 1600, d'extrema curiositat. Hauriem volgut presentar, junt ab el nostre dictamen, l'inventari definitiu de la colecció; mes la seva importància ho ha fet materialment impossible. Així, donchs, ens limitarem a una senzilla nota de lo que sobresurt y fér l'imaginació en un o altre aspecte, creyent que aquesta selecció o tria serà bastant pera donar idea del valor de lo reunit, y pera justificar les nostres afirmacions.

MANUSCRITS:

Formen un conjunt d'un centenar de manuscrits de diverses èpoques, una quinzena dels quals pertanyen als sigles XIVe y XVe.

— CANÇONER de les darrerries del sigle XIVe. Descripció d'en Milá, A. *Consta d'obres d'uns trenta poetes, la major part úniques conegudes.*

— CANÇONER de les darrerries del sigle XIVe. Descripció d'en Milá, B. Obres d'en Francesch de la Via, Bernat Metge, Comes, Guillem Torroella, etc., quasi totes úniques.

— CANÇONER del sigle XVe. Descripció d'en Milá, D. Obres d'Auzias March, Pere Torrella, Figueres, els dos Masdovelles, Vilarasa, Jordi de Sant Jordi, Requesens, Vallmanya, Sors, etc.

— CANÇONER del sigle XVe. Descripció d'en Milá, C. En set plechs. *Obres de bona part dels poetes citats en el manuscrit anterior y d'altres en obres diverses.*

— CANÇONER dels Masdovelles, sigle XVe. *Sens dubte original.*

— BOECI, DE CONSOLACIÓ. Trad. catalana den Ginebreda. Sigle XVe.

— LULL, LLIBRE DE CABALLERIA. — METGE, trad. de l'istoria de VALTER E GRISELDA. — EXIMENIÇ, DOCTRINA COMPENDIOSA. Sigle XVe.

— VIDA DE S. ONOFRE. Sigle XIVe.

— Els proverbis del jueu JAFUDA y un tractat d'Albertà de Brescia. Sigle XIVe.

— GAMALIEL. Sigle XIVe.

— CANONS E TAULES DE JACOB, fill de David Bonjom. Sigle XIVe.

— HUG DE S. VICTOR, DE LA ARRA O DOT DE L'ANIMA. Sigle XIVe.

— LLIBRE D'HORES, ab les rúbriques en català. Sigle XIVe.

— LLIBRE DE LA CONFRARIA DE STA. MARÍA DE BETLEM, 1404.

— COMENTARI A LES QUATRE VIRTUTS CARDINALS, Sigle XVe.

— LA REGLA DEL HOSPITAL de S. Joan. Sigle XVe.

— BOADES, LLIBRE DELS FEYTS D'ARMES DE CATALUNYA. Còpia del sigle XVIIIe.

— GREMI DELS ARGENTERS DE MALLORQUES. Començat el llibre gremial en 1353.

INCUNABLES Y IMPRESIONS DEL SIGLE XVIe:

— EXIMENIÇ, PRIMER LIBRE DEL CRESTIÀ. Valencia, Lambert Palmart, 1483.

— EXIMENIÇ, DOTZEN LIBRE DEL CRESTIÀ, APPELLAT REGIMENT DE PRINCEPS... Valencia, Palmart, 1484.

— EXIMENIÇ, LIBRE DELS ANGELS... Barcelona, Pere Miquel, 1494.

— EXIMENIÇ, LIBRE DE LES DONES... Barcelona, Joan Rosenbach, 1495.

— COLONNA, EGIDI, REGIMENT DELS PRINCEPS. Barcelona, Nicolau Spindeler, 1480.

— COLONNA, REGIMENT DELS PRINCEPS. Barcelona, Joan Luchner, 1498. *A dues columnes.*

— MALLA, FELIP DE, PECADOR REMUT. Edició sens lloch ni data. Probablement Barcelona, Rosenbach? 1495?

— OVIDI, TRANSFORMACIONS. Trad. de l'Alegre. Barcelona, Pere Miquel, 1494.

— TOMIC, PERE, HISTORIES E CONQUESTES DE CATALUNYA. Barcelona, Joan Rosenbach, 1495.

— TORRE, ALONSO DE LA, VISIÓ DELECTABLE. Barcelona, Mateu Vendrell, 1484.

— FLOS SANCTORUM de Barcelona, Rosenbach 1504. *Incomplet; no més els folis XXII-185. No s'en coneix sinó un exemplar complet, a Madrid.*

— VILLENA, ISABEL DE, VITA CHRISTI. En català, Valencia, Lope de la Roca, 1497. *En Haebler no'n menciona més que un altre exemplar.*

— ALBERT EL GRAN, QUESITS O PERQUENS. Barcelona, Pere Posa, 1499. *Incomplet.*

— Lo primer del CARTOXÀ. Valencia, sens nom d'impressor, 1496.

— Lo segon del CARTOXÀ. Valencia, sens nom d'impressor, 1500.

— Lo terç del CARTOXÀ. Valencia, 1502.

— Lo quart del CARTOXÀ. Valencia, edicions de 16 febrer y de 6 novembre de 1495, y també la de 1513. *Aquesta única colecció de la gran obra de Ludolf de Saxonia, elegantment traduïda per Joan Roiç de Corella, forma en conjunt cinch soferbs volums, dos dels quals contenen relligats dos diferents llibres del Cartoxà.*

— CONSTITUCIONS DE CATHALUNYA, Barcelona, 1493.

— Gran colecció de CAPÍTOLS Y ACTES DE CORT.

- FURS DE VALENCIA. Valencia, L. Palmart, 1482.
- GERSON, MENYSPREU D'AQUEST MON. Trad. de Miquel Pérez, Valencia, Spindeler? 1491.
- SANTCLIMENT, FRANCESCH DE, FLORS DE VIRTUT. Sense nom d'impressor ni lloch, 1504.
- ART DE BEN MORIR. Sense any, lloch ni data. *Relligat ab l'anterior.*
- SANT BONAVENTURA, VITA CHRISTI, en català. Sense any ni lloch. *Únich exemplar sencer.*
- CONFSSIONAL. Sens nom d'impressor, Valencia, 1493.
- RAYMUNDUS DE CAPUA, VIDA DE SANCTA CATERINA DE SENA. Trad. de Miquel Pérez. Valencia, Coffman, 1499.
- 2 BULLES gòtiques en català. Impressió de Toledo? 1484? 1490? Altres butlles del segle XVIè.
- PARIS E VIANA. Barcelona? 1495? Girona, Gumiel, 1495. *Exemplar únich, diferent del de la Bibl. R. de Copenhague.*
- MARTORELL, TIRANT LO BLANC. Barcelona, Pere Miquel y Diego Gumiel, 1497.—*Dotze plechs, lo únich que per ara's té d'aquesta edició, de la qual no s'en coneix cap exemplar en biblioteca pública ni particular.*
- ESTEVE, JOAN, DICCIONARI CATALÀ-LLATÍ. Imprès a Venècia, 1489.
- L'ARBRE DES BATAILLES. Lyon, Olivier Arnoulhet. Sense any.
- PEROTUS, NIC. RUDIMENTA GRAMMATICAE. Pere Brun y Nic. Spindeler, 1477. *Raríssim exemplar del primer llibre imprès a Catalunya, en perfecte estat.*
- SENECA, OPERA. Sense lloch ni any. *Magnífich incunable italià.*
- *Serie curiosíssima d'impresos gòtics de les darreries del segle XVè o principis del XVIè, alguns fragmentaris, exemplars únichs, no descrits per cap bibliògraf:—*Tragedia ordenada per MOSSEN GRAS, la qual es part de la gran obra dels actes del famós cavaller LANÇALOT DEL LACH. *Dos plechs del principi.* — PARTINOBLÉS, en castellà. *Una gran part.* — Libro del abad DON JUAN DE MONTEMAYOR de lo que le aconteció con DON GARCÍA SU CRIADO. *Fragment.* — KARLES MAYNES, FESTA A S. DEONÍS. *Fragment.* — La hystoria de FRAY JUAN GARIN y de como fué fallada la ymagen de nuestra señora de Monserrate. *Relligat junt ab SCALA DEI. 30 gravats. Manca un foli.* — EL CONDE JUFRE DE FLANDES. *Fragment.*
- DICCIONARI ALEMANY-CATALÀ, imprès a Perpinyà, per Rosenbach, en 1502. *Exemplar únich y excellent.*
- PETRUS DE ARGILATA, CIRURGIA. Perpinyà, Rosenbach, 1503.
- ORDINARIUM... Barcelona, P. Posa, 1501.
- EXIMENIÇ, DE LA TEMOR E VIRTUT DE JUSTICIA (Doctrina compendiosa). Barcelona, Carles Amorós, 1509.
- EXIMENIÇ, CONFSSIONARI. Barcelona, Gabriel Pou, 1507.
- EXIMENIÇ, SCALA DEI. Barcelona, 1523.
- DELS CONFESSORS LA VERA GUIA, DELS CONFITENTS SEGURA VIA. Valencia, Coffman, 1512.
- GERSON, MENYSPREU DEL MÓN. Trad. de Miquel Pérez, Barcelona, Carles Amorós, 1518.
- EPISTOLA DE SANT GERONI. Valencia, 1517.
- VIDA DE SANT HONORAT. Valencia, Joffre, 1513.
- FLOS SANCTORUM. Gòtic. Carles Amorós. *Molt voluminós, incomplet.*
- ROIG, JAUME. LIBRE DELS CONCELLS. Edició gòtica, Valencia, 1531.
- AUZIAS MARCH, ab la traducció d'en Baltasar de Romani. Valencia, Navarro, 1539. *Manca'l darrer foli.*
- AUZIAS MARCH, Barcelona, Amorós, 1543. *Exemplar y enquadernació antiga superiors.*
- JAUME D'OLESA, SPILL DE BEN VIURE Y DE BE CONFESSAR. Valencia, Joan Joffre, 1515.
- RAMON LULL, BLANQUERNA. Valencia, Joffre, 1521.
- GRANOLLACHS, LLUNARI. Barcelona, Rosenbach, 1513.
- AMIGUET, GERONI, APLICACIÓ AL VALENCIÀ DELS SINONIMS STEPHANI FLIZCI... Valencia, Coffman, 1502.
- VENTALLOL, JOAN, de la ciutat de Mallorca: PRÀCTICA MERCANTÍVOLE. Lió, Laplace, 1521. *Aritmètica y geometria.*
- RUPERT DE NOLA, ART DEL COCH. Edició de Barcelona, Amorós, 1520, y portada d'altra edició catalana.
- NOLA, LIBRO DE COZINA. Primera edició de la trad. castellana. Toledo, 1525.
- NOLA, LIBRO DE COZINA. Toledo, 1577.
- ORDINARIUM de Tarragona. 1550.
- SOLSONA, FR., STILUS CAPIBREVIANDI. Barcelona, Salvador Leget, 1547.
- FURS DE VALENCIA, de 1539.
- MARQUILLES, JAUME, COMENTARIS SOBRE'LS USATGES DE BARCELONA. 1505.
- COSTUMS DE TORTOSA. Montjusat, 1539.
- CONSOLAT de Mar. Barcelona, 1502. *Incomplet.*
- CONSOLAT de Mar. Barcelona, Rosenbach, 1518.
- CONSULADO de Mar. Trad. castellana. Valencia, Díaz Romano, 1539.
- SEMPER, ANDREU, COMPENDI DE GRAMÁTICA LATINA A L'ÚS DELS VALENCIANS. Caller, però Lyó, 1557.
- AUREUM OPUS... Valencia, Gumiel, 1515. *Primera edició fragmentaria de la crònica de Jaume I.*
- CRÓNICA DE JAUME I. Valencia, Mey, 1517.
- MUNTANER, CHRONICA. Valencia, Vda. de Mey, 1558.
- CARBONELL, CHRONIQUES D'ESPANYA. Barcelona, Amorós, 1536.
- TOMIC, CONQUESTES. Barcelona, Rosenbach, 1519.
- TOMIC, CONQUESTES. Barcelona, 1534.
- Princep de VIANA, ETHIQUES, POLITIQUES Y ECONOMIQUES DE ARISTÒTIL TRADUIDES DEL LLATÍ AL CASTELLÀ. Çaragoça, Jorge Coci, 1509.
- EPISTOLA DE SAN GERÓNIMO, en castellà. Sevilla, 1548.

ALGUNES IMPRESSIONS POSTERIORES A 1600:

- DESCLOT, HISTORIA DE CATALUÑA. Trad. castellana de Raphael Cervera. Barcelona, 1616.
- CONSOLAT de Mar. Barcelona, Thomas, 1627.

- CONSOLAT de Mar. Barcelona, Comellas, 1645.
- CONSOLAT de Mar. Trad. Pallejá. Barcelona, 1732.
- CONSTITUCIONS de Catalunya. *Bons exemplars de totes les edicions.*
- TURMEDA, LA DISPUTE D'UN ASNE. Pempelune (Lyó), G. Buisson, 1606.
- VICENTII MARINERII VALENTINI OPERA OMNIA. Entre elles la traducció llatina d'Auzias March.
- GRANOLLACHS, LLUNARI. De 1625 y altres.
- REI ACCIPITRARIAE SCRIPTORES. París, 1612 (conté diferents textos de cetreria en diverses llengües, entre ells el *Libre de nutriment e cura dels ocells*).
- ROIG, LLIBRE DE LES DONES. València, 1735 (4.ª impressió).
- LULL, FELIX. Traducció castellana. Palma, 1750. 2 vol.
- LULL, ARS BREVIS. Palma, 1669.

Aquesta senzilla enumeració bastarà, sens dubte, pera donar idea així del valor absolut de la colecció com de sa particularíssima importància en quant se refereix a la llengua, a l'història, a les lletres, a la legislació y a la estampa de Catalunya. Reunida a força de perseverança, havent presidit a sa formació aquells mots tant coneguts, com plens de sentit y prudència: REMEMBRA LO PASSAT, ORDONA LO PRESENT, PROVEEIX A L'ESDEVENIDOR, sembla materialment triada y disposta pera servir de pedra fonamental a la futura y magna Biblioteca de Barcelona. Altres grupus y depòsits, també importants, reunits, no com aquest per la cura y entusiasme d'un poeta-bibliòfil, sinó per acumulacions de l'herència o per atzars de la tradició oficial, esperen no més que la primera empenta pera reintegrarse al usdefruit públich. El moment sembla decisiu. Una munió de coincidències, favorables totes, semblen dirnos també: o ara o may. Per això y en vista de totes les consideracions apuntades, els que subscriuen tenen l'honra de proposar a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: 1.er Que procuri per tots els medis de que disposi la cessió dels manuscrits, incunables y textos de tota mena que formen el depòsit reunit per don Marian Aguiló y Fuster, de bona memòria, a fi de constituir ab ell la base de la futura Biblioteca nacional catalana; 2.^{on} Que 's dirigeixi ab tal motiu al'Excma. Diputació provincial y al Excelentíssim Ajuntament de Barcelona, exposantlos l'importància extraordinària d'aquesta adquisició, l'urgència de la mateixa y el prech de que 's serveixin destinar la suma més forta possible a ajudar y assegurar dita compra; 3.er Que, atesos els fins d'alta cultura y patriotisme que 's persegueixen, se tracti d'obtenir les ventatjes possibles en el preu de primera intenció fixat per D. Angel Aguiló, si bé consideren que no es exagerada la suma que insinúa, atenentse als preus corrents al mercat de llibres antichs y a l'extensió y abundància del aplech. — Barcelona 27 de setembre de 1907. — J. MASSÓ TORRENTS. — M. S. OLIVER.

Acordada per la Diputació en sessió del 27 de desembre del mateix any la quantitat necessària, es va firmar un conveni el dia 27 de janer de 1908 entre 'l Sr. President de la Diputació y tots els membres de l'INSTITUT per una part, y D. Angel Aguiló de l'altre, en el que aquest últim cedia a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS la seva llibreria. En sessió del 25 d'abril de 1908 l'INSTITUT es va fer càrrech de l'inventari detallat de la mateixa, que consta de 4,286 títols.

INFORME SOBRE LA PUBLICACIÓ DE LES OBRES D'AUZIAS MARCH, llegit en sessió de 9 de desembre de 1907.

El que soscriu té l'honor de proposar a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS l'edició de les Obres d'Auzias March feta per l'erudit català de França, M. Amadeu Pagès, en vista de tots els manuscrits y de totes les impressions. No caldrà insistir gens sobre la necessitat d'una bona edició de les obres del nostre més gran poeta del segle XVe; cap de les edicions fins ara publicades pot satisfernos perquè totes s'han anat repetint les unes a les altres, multiplicantse les errades y contribuint a enfosquir un text ja prou difícil.

Set vegades varen imprimirse 'ls cants d'Auzias en el segle XVIe: a València en 1539, a Barcelona en 1543 y en 1545, a Valladolid en 1555, a Barcelona en 1560, a Çaragoça en 1562 y a Madrid en 1579. Així s'explica l'influència que va exercir en les lletres castellanès el poeta de València. Del seu vivent va esser admirat pel Marquès de Santillana en el cèlebre *Prohemio* a l'endregar les seves obres al conestable Pere de Portugal; y en el segle següent, per no citar sinó un

dels seus imitadors, l'Auzias March va esser plagiat per en Garcilasso. Els seus cants varen esser portats al castellà per en Baltasar de Romaní y per en Jordi de Montemayor, y al llatí pel docte Vicens Mariner, impresa aquesta traducció a Tours en 1633, l'original de la qual se conserva en la Biblioteca Nacional de Madrid.

La major partida dels nostres cançoners del XV^{en} segle porten un nombre considerable de poesies de l'Auzias March; alguns d'entre ells li estan consagrats per complet. En aquests manuscrits, que encara no han estat utilitzats per cap editor modern, s'hi llegeixen més clares les poesies que no pas en les edicions que tots podem tenir a mà, ab mala puntuació y abundoses d'interpretacions dolentes. Eren també tant defectuoses les edicions antigues que dos manuscrits del segle XVIe estan fets a posta pera corretgirles (Biblioteca Nacional de Madrid y de l'Escorial). Dos segles varen passar de la gran decadencia catalana, durant els quals no varen reimprimirse una sola vegada les obres d'Auzias. No obstant, en la durada d'aquell llarg periode, els nostres poetes en senten l'influencia, y lo mateix en Pere Serafi que en Joan Pujol de Mataró y l'Antich Roca, en glosen els cants. Ve, a la fi, el nostre periode renaixent, y aquell neguitós benemèrit en Francesch P. Briz se decideix en 1864 a publicar les obres d'Auzias, servintse principalment de l'edició den Claudi Bornat de 1560; vint anys més tart, en Francesch Fayos Antoni copia servilment la den Briz, adhuch la dedicatoria; la darrera edició que tenim, de 1888, se deu a n'Antoni Bulbena Tusell, no utilisant tampoch cap manuscrit y no incluint, per consegüent, un sol dels cants inèdits.

Poch va costarli, doncs, al qui soscriu, que per alguns estudis especials ha hagut d'examinar els diversos manuscrits que contenen obres dels nostres poetes antichs, donar a conèixer quatre poesies inèdites del gran Auzias (en 1888 y en 1896), que encara no s'han reproduït a hores d'ara formant collecció; dugues d'elles essent poemes interessantíssims que, tant per la forma (codolada y noves rimades) com pel fons, ens fan veure una manera desconeguda del poeta, que 'ns l'acosta del seu pare Pere March més de lo que podiem sospitar.

No pot tractarse, ni de passada, d'Auzias, sense recordar dos estudis notables, que són els principals esforços que aquí se li han dedicat: el treball den Josep Maria Quadrado (1841) y el den Joaquim Rubió y Ors, *Auzias March y su época*.

Pero l'erudit que s'ha dedicat a estudiar Auzias en les seves propries obres y en els documents es M. Amadeu Pagès. Desde que va eixir de l'Escola de Cartes de Paris va consagrar els millors anys al nostre poeta; després de més de vinticinch anys d'estudi, de viatges, de despeses, de copies, declara que té a punt d'imprimir totes les obres d'Auzias March y la seva biografia, havent acoblat tots els materials d'estudi que demana la ciencia moderna pera dur a cap l'edició crítica y definitiva ab tots els requisits. No hi ha un sol manuscrit ni una sola edició que hagi passat per alt a l'investigació den Pagès. Ell estableix cada obra, cada cant, donant al peu tota la riquesa de variants, després de presentar el text millor ab claretat y de copiarlo ab una curta exposició del contingut.

En Pagès ha avençat part de les seves investigacions: en 1888 va publicar en la revista *Romania* una serie de documents inèdits relatius a la vida d'Auzias, entre 'ls quals el testament y l'inventari de la llibreria; darrerament va tractar del poeta en la seva comunicació al Primer Congrés de la Llengua Catalana, y, aprofitant la seva estada a Barcelona, va donar el día 16 d'Octubre de l'any passat una lluminosa conferencia sobre la cronologia de les obres d'Auzias, que ha publicat recentment en la *Romania*.

El Sr. Pagès s'ofereix entregar a l'INSTITUT el manuscrit per la seva publicació mitjançant la quantitat de 1.000 pessetes, que, com se comprèn, no constitueix sino una petita indemnissació de les despeses ocasionades per un estudi de tanta empenta. Ell se compromet, ben entès, a la correcció de totes les proves, y desitja que, un cop enllestida l'impressió, se n'hi regali un cert nombre d'exemplars. El que subscriu, vista la modesta proposició de l'autor, creu que al poder examinar la bondat, la cura, la diligencia y l'extensió del treball fet pel Sr. Pagès, l'INSTITUT no tindrà inconvenient en otorgarli una recompensa igual a la meitat de la quantitat per l'autor demanada.

L'INSTITUT estarà també persuadit que aquesta edició proposada de les obres d'Auzias March honrarà las seves publicacions. — Barcelona, 9 de Desembre de 1907. — J. MASSÓ TORRENTS.

INFORME PROPOSANT LA PUBLICACIÓ DEL TEXT ANTICH DE LA BIBLIA CATALANA, llegit en sessió de 5 de Març de 1908.

De segur que un dels textos catalans que més reclamen l'empenta decisiva de l'INSTITUT D'ESTUDIS es la publicació de la Bíblia. Totes les llengües germanes ne posseeixen de temps bones traduccions, y justament la catalana, que va esser de les primeres en durne una a l'impremta, es l'única que n'està mancada avui en dia. Per sort, si 'l primer imprès va desaparèixer, els manuscrits són encara prou abundosos, pera que sigui una empresa possible la restauració de la nostra Bíblia vulgar mig-èval.

Convençuts que l'empresa era llarga y costosa, fa dos anys uns quants amichs afectats als antichs monuments de la nostra llengua varen idear la fundació d'una Societat per la publicació de la Bíblia Catalana, conseguint arribar an algunes solucions pràctiques. Més endavant, al tenir coneixença de la creació de l'INSTITUT, declinaren a favor d'ell els treballs y els esforços fins aleshores acoblats y desistiren de tirar endavant la fundació projectada, perquè l'INSTITUT se trobava en més ventatjosa situació de dur a bon terme la publicació de textos catalans, per extensos que siguin, que cap societat que pogués formarse.

Sabedor d'aquest determini el nostre actiu company Sr. Josep Pijoan va excitar a l'INSTITUT perquè emprengués la sospirada publicació de la Bíblia Catalana, y d'aquella noble excitació en va venir el nomenament dels firmants, que tenen avuy l'honra de presentar a la aprobació de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS el resultat de llur comès, aplanades les dificultats y en condicions que creuen veritablement favorables.

La literatura bíblica a Catalunya forma una branca forta de l'arbre paternal de la nostra llengua. Sabut l'esperit propagandista y vulgarisador de tota coneixença que caracterisa la nostra producció mig-èval, la facilitat de llegir o escoltar en la propria parla vulgar la Sagrada Escripura, havia de fer an aquelles generacions assedegades l'efecte de beure en la més pura fontana. Per això aquell metge extraordinari que 's digué Arnau de Vilanova recomanava al seu rei en Jaume II que *a digmenges e festes en ores covinents fes legir en audiència de ses filles e de sa companya les escriptures on la veritat evangelical serà en romanç expressada purament e clara, car alí trobarà pus fins sermons que en altre loch*. Per això Anfós el Lliberal en 1287 encomana la traducció de la Bíblia del francès al català; y també per això 'l dominic de Mallorca Romeu Ça Bruguera, a les acaballes del XIII^m segle, tornava de llatí en vulgar una *Biblia rimada* perquè *Ceyls qui no enten lo llatí — Poran legir soven assí — E la ley de Deu apenran — E la Biblia de cor saubran*.

Diverses traduccions fragmentaries se feren durant tot el segle XIVe y d'aquesta y de la següent centuria 'ns ha pervingut un bon nombre de traduccions diferents del Psalteri. El darrer rastre d'aquell gran esforç fou l'impressió famosa de la Bíblia Catalana a Valencia, començada en febrer de l'any 1477 y acabada en març de 1478; monument tipogràfic executat per n'Anfós Fernandez de Cordoba y per Lambert Palmart, a despeses del mercader alemany Felip Vizland. La versió que 's va imprimir era *treta de una biblia del noble mossen Berenguer Vives de Boil, cavaller, la qual fon trelladada de aquella propria que fon arromançada en lo monestir de Portaceli de lengua latina en la nostra vulgar valenciana, per lo molt reverend micer Bonifaci Ferrer, doctor en cascun dret e en facultat de sacra theologia, e don de tota la cartoxa, germà del benaventurat sanct Vicent Ferrer, de l'orde dels preicadors. E ara darrerament aquesta es stada corregida, vista e regoneguda per lo reverent mestre Jaume Borrell, mestre en sacra theologia, del orde dels preicadors e inquisidor del regne de Valencia*. La traducció de Bonifaci Ferrer devia esser feta a la primeria del segle XVe.

D'aquesta biblia, la primera datada impresa a Europa en cap llengua vulgar neollatina, perseguida per l'Inquisició, no se n'ha salvat un sol exemplar; y un pleg final, que contenia 'l colofon, trobat en 1645 a la seu de Valencia pel pare Civera, del qual no 'n tenim sinó la descripció, també ha desaparegut. Diversos bibliògrafs ens han tramès testimoni evident de la Bíblia de Valencia, però 'l més decisiu es el del Psalteri imprès a Barcelona per en Nicolau Spindeler envers 1480: *Comença lo psalteri tret de la biblia de stampa, la qual es estada empremtada en la ciutat de Valencia; e fon corregida, vista e regoneguda per lo reverent mestre Jaume Borrell...* D'aquest llibre no se 'n coneix sinó un únic exemplar, que 's guarda en la Biblioteca Mazarina, de París. Poden també provenir de la traducció de 'n Bonifaci Ferrer alguns dels fragments manuscrits que va imprimir el P. Villanueva a Valencia en 1791.

Però com a compensació de les persecucions sofertes pels llibres impresos, principalment a conseqüència de l'expurgatori de 1512 y del decret de Pius IV de 1564, ens resten suficients ma-

nuscrits en les biblioteques Nacional de París y del British Museum de Londres, que 'ns permeten refer un text de la Bíblia potser força més antig que no pas el perdut de la traducció den Bonifaci Ferrer. El savi Samuel Berger, en el seu remarcable estudi sobre les Bibles Catalanes, notava algunes influències de la vulgar francesa; qui sab si 'ls manuscrits ens conserven el text, més o menys adulterat, de la traducció primera de que tenim notícia, feta començar pel rei d'Aragó Anfós el Lliberal en 1287?

Aquest y tants altres punts interessants ens ha de resoldre l'edició que proposem y que està disposat a emprendre 'l conegut hispanista y catalanista Ramon Foulché-Delbosc. De primer convindrà posar una rapida nota dels materials que posaria a contribució.

MANUSCRITS:

- A) *Londres*: Biblioteca del Museu Britànich. Ms. Egerton, 1526. Conté la primera meitat de l'Antich Testament fins al Psaltiri, inclòs. Va esser acabat en 29 octubre 1465.
- B) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. esp. 2-4. Són tres volums de lletra del segle XVè. que contenen tot l'Antich y el Nou Testament.
- C) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. esp. 5. Conté lo mateix que A y porta la data de 1461.
- D) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. esp. 486. Conté el Nou Testament y es de lletra del segle XIVè.
- E) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. fran. 2434. Conté el Psaltiri y es de lletra del segle XIVè.
- F) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. fran. 2433. Psaltiri, de lletra del segle XVè.
- G) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. esp. 376. Psaltiri, de lletra del segle XVIè.
- H) *París*: Biblioteca Nacional. Ms. esp. 244. Psaltiri, de lletra del segle XVIè.
- J) *Sevilla*: Biblioteca Colombina. Ms. 7-7-6, de lletra del segle XVè. Conté una copia de la traducció, feta per Romeu Ça-Bruguera, del Psaltiri y de passatges del Nou Testament en prosa, a més de la Bíblia rimada.
- K) *Barcelona*: Arxiu del Palau o de Sobradiel. Els Evangelis, ab lletra del segle XVè.
- L) *Valencia*: Biblioteca Metropolitana. El Psaltiri y Tobjes, ab lletra del segle XVè.

IMPRESOS:

- I. Psaltiri tret de la Bíblia de Valencia, imprès a Barcelona envers 1480.
- II. Psaltiri trelladat de latí en romanç per lo reverent mestre Johan Roiç de Corella, esmenat per Johan Ferrando de Guivara. Venecia, 1490.
- III. Quatre fragments manuscrits de biblias vulgars, publicats per Joaquim Llorenç Villanueva en «De la leccion de la Sagrada Escritura en lenguas vulgares», Valencia, 1791.

Aquest immens treball se proposa emprendre 'l Sr. Foulché-Delbosc, obtenint copies de tots els manuscrits, cotejant-los tots personalment. Es prou coneguda la competència de l'erudit francès perquè calgui retreure un sol dels nombrosos textos per ell publicats; però sí serà bo recordar el seu excellent *Abrégé de grammaire catalane*, que l'acredita de profon coneixedor de la nostra llengua, y que ja ha contribuït als treballs sobre la Bíblia Catalana, dedicanthi la seva comunicació al Primer Congrès de la Llengua Catalana y publicant, d'una manera esplèndida, el *Cant dels Cants*, tret d'un dels manuscrits de la Biblioteca Nacional de París.

An els firmants, com de segur a altres individus de l'INSTITUT, no 'ls seria gaire esforç garantir la tasca y la feina que farà 'l Sr. Foulché-Delbosc, que admet el seu treball baix les dues condicions següents:

1.ª La Bíblia Catalana compendrà, al menys, cinch volums de 350 a 400 planes del format generalment establert per l'INSTITUT, que 's publicaran en l'espai de cinch anys, a raó d'un volum per any.

2.ª M. Foulché-Delbosc entregará a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS l'original d'un volum cada any per la quantitat anticipada de 2.000 pessetes, mitjançant un rebut en el qual fixará l'epoca en que 'l tindrà a punt d'estampar. S'entén que, per aquest preu, corren del seu compte totes les despeses de copies, viatges, prolegs, notes y taules, preparació d'original y correcció de proves; restant a càrrech de l'INSTITUT les despeses materials de paper, impressió y relligatge de cada volum.

No vacilen gens els que subscriuen en afirmar que creuen difícil una solució més ventajosa y econòmica per l'INSTITUT, tot oferint la garantia literaria més completa, que 'ns conduceixi a que sigui un fet la publicació de la Bíblia. L'avenç de la quantitat anyal ho es en realitat no més que la primera anyada, y, vista l'escampada dels manuscrits, desde Londres fins a Sevilla, lo costós de les copies y dels viatges, les llargues estades que exigeixen les confrontacions en diferents ciutats, cal considerar que la quantitat demanada per l'erudit que 's disposa a enllestir en cinch anys tant llarga y difícil tasca, es ben modesta.

Si l'INSTITUT accepta la proposició, aviat, y d'una manera gradual, tots els textos bíblics escrits en llengua catalana en l'època millor del llenguatge nostre, estaran a la mà de tots els estudiosos de la terra.—Barcelona 5 de Març de 1908.—A. RUBIÓ Y LLUCH.—J. MASSÓ Y TORRENTS.

INFORME SOBRE L'INSTANCIA DE LA COMISSIÓ EDITORA DE LES OBRES DE RAMON LULL, DE PALMA DE MALLORCA, llegida en sessió del 20 de Març de 1908.

Els que subscriuen, en compliment de l'acord de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS pres en sessió del dia 21 dels corrents, s'han fet càrrech de l'instància dirigida a la Excma. Diputació de Barcelona, per la Comissió editora de les obres de Ramon Lull, domiciliada a Palma de Mallorca. L'esmentat document, després d'un raonat preàmbul en que s'explica l'extensió del plan editorial que aquella Comissió 's proposa, l'història de la mateixa y els migrats recursos ab que compfa, vé a formular dues peticions: 1.ª Que la Diputació s'inscrigui per un nombre fixe d'exemplars de cada una de les obres sortides y que vagin sortint en dita colecció; 2.na Que 's senyali una subscripció anyal, si es possible, pels treballs y despeses a que ha d'atendre la Comissió editora, tals com viatges, còpies de manuscrits, compulses, etc., etc.

El primer extrem queda satisfet ab l'acord de la Diputació subscribintse per cinquanta exemplars de tots els volums que 's publiquin. Respecte de l'altre, no va pendre resolució, creient que entrava en les atribucions de l'INSTITUT y, ab tal objecte, va donarli tresllat de la instància de la Comissió mallorquina.

L'esforç que realisen aquells benemèrits lullians es mereixedor no sols de la ajuda, sino del més alt apreci y admiració de l'INSTITUT, com ho ha sigut avans d'are per part de corporacions tan respectables com la Academia Española. En la depuració dels seus treballs, en el criteri adoptat per la publicació dels textos, en la orientació general, tan ben empresa dins les corrents de la erudició moderna; en el sentit científich que presideix en aquella tasca, sens detriment de la *emoció nacional*, hi troben els infrascrits molts elements d'anticipació o coincidència ab els punts de vista adoptats pel nostre INSTITUT, de manera que l'especialitat conreada per aquella Comissió, això es: la enciclopedia lulliana, podem considerarla plenament atesa y dedicar el temps y l'activitat que aquí 's consumiria sense millora, a altres branques de l'arqueologia literaria necessitades d'estudi y exhumació.

Per això creu aquesta ponència que l'INSTITUT correspon directament a sa finalitat auxiliant una empresa de tanta magnitud y que ab tal perfecció supleix esforços que, sens ella, tindriem que fer nosaltres. Així ho ha entès, també, sens dubte la nostra digna Corporació patronal, la Diputació de Barcelona, al cridar la atenció de l'INSTITUT sobre l'extrem que are 'ns ocupa, per considerarlo inclòs en les facultats y competència de la nostra fundació.

Si no pot oferir dubtes aquesta qüestió presentada en termes genèrichs, menys n'ha d'ofedir en la forma concreta que 'ls infrascrits proposen a continuació y de la qual resultaran satisfets els desitjos de la Comissió lulliana y al mateix temps atesos importants serveis encarregats a la acció directa de l'INSTITUT.

En la gran munió de textos que ofereix la poligrafia del solitari de Randa, descolla un llibre interessantíssim y quasi bé unich entre 'ls del seu temps, o sigui la novela filosòfica anomenada *Blanquerna*, que afecta per un igual a l'història de les lletres, a la del pensament especulatiu y a la de la societat catalana mig-eval, com que participa de la condició de poema utòpich y de imatge fidel de la realitat contemporània de son autor. Pot considerarse superior en importància an el mateix *Felix de les meravelles del mon*; y així com aquest ofereix la principal sino la única versió espanyola del *Roman de Renart* ab el «Llibre de les Besties» que forma una de ses parts, el *Blanquerna* presenta encastada entre ses planes una joia tan preuada com els diàlechs o «Llibre d'Amich e Amat» ressò magnífich del primitiu esperit franciscà y aparició sorprenent de la mística en una llengua romana feta florir a trench de dia de una civilització per aquell que s'anomenava a sí mateix «joglar de Deu» y «joglar de Christ» y «anava per les carreres fahent gran dol». — Donchs bé: aquest llibre de *Blanquerna*, essent el que més atractius ofereix a l'investigació y a totes les curiositats modernes, es el més descuidat y el menys directament conegut del publich, com que no té a sa disposició, y encare ab moltes dificultats, més que l'edició de València, de 1521, per Joan Joffre, modernització del text autèntich feta per Mossen Bonlabii, y segons resa la portada: *traduit y corregit are novement dels primers originals, y estampat en llengua Valenciana*. Fòra d'això hi ha que llegir-lo en castellà, en l'edició de Mallorca, per la viuda de Frau, 1749, *traducido fielmente ahora del valenciano y de un antiguo manuscrito lemosino*, de la qual existeix una reimpressió de Madrid, 1881-1882, ab curta introducció d'en Menéndez Pe-

layo; haventse imprès algunes voltes separatament el «Cantich d'Amich e Amat», traduït al castellà, y no fa molt en la versió original, editada per la Revista «Catalunya» (Barcelona, 1904), baix cura y direcció d'en Mateu Obrador y Bennassar, director de publicacions de la Comissió lulliana de Mallorca.

Basta lo dit per entendre ab quanta urgència s'imposa la restitució de l'antich texte del *Blanquerna*, traientlo dels vells manuscrits que 'l conserven. El més important de tots ells se troba a la Biblioteca Reial de Munich, essent els altres el de la Nacional de París y el de la Provincial de Palma de Mallorca. A la Biblioteca de Munich han anat a parar bon nombre de manuscrits y elements aprofitats per Salzinger y que serviren de base per l'edició de Maguncia. No solament en l'aspecte lullian, sino en quant a tota l'antiga literatura catalana ha de resultar de gran profit una exploració d'aquell dipòsit, prosseguint les que s'han anat fent al *British Museum*, a la Nacional de París, a la del Palau Reial de Madrid, a la Marciana de Venècia y completant poch a poch l'inventari dels tresors de cultura catalana dispersos avuy per tot arreu.

La comissió editora tantes voltes recordada té la fortuna de comptar entre sos membres al expressat Sr. Obrador, a qui confia la direcció de sos treballs y impresions. Dirigitnos a l'INSTITUT creiem cosa innecessaria retreure els mèrits de tant excelent bibliòfil avuy, com fou un temps pulcre escriptor y poeta, arromañador dels *Devers dels Homens*, de Silvio Pellico, y cantor exquisit de *La Roqueta* y *La flor de Miramar*. L'austera reserva d'en Milà y Fontanals, en el pròleg del *Romancerillo*, volgué dispensarli una d'aquelles contades cites de noms que valien per un llarch elogi, eixides de tal mestre, y saludà al jovincel estudiant com una esperança forta dels estudis literaris a Catalunya. Llarch temps va transcórrer ans de que l'Obrador pogués resoldre's a complir la profecia, destorbat per treballs professionals heterogenis y per desgracies y atencions de familia que semblaren no tenir terme. Normalisada, per últim, la seva vida en sentit de la vocació personal y nomenat arxiver de la Diputació de les Balears, ha pogut donar sortida franca a les nadiues aptituds ajudades per sòlida preparació, y escullir l'enciclopedia lulliana com especialitat y coronament d'aquelles promeses. Així li fou possible escorcollar a la Biblioteca de Sant March de Venècia, en una llarga estada, la rica munió de manuscrits lullians que atresora, establir l'autenticitat d'una dedicatòria de mà del mateix Lull y oferirnos un acabat estudi d'aquell contingut paleogràfic. Així pogué tractar en una memorable conferència de l'Ateneu sobre *La nostra arqueologia literaria* exposant un bell programa de redressament de la «ciutat morta» que prou ha influït en la sistematisació dels esforços y en l'evolució dels treballs erudits. Y així, també, ha transcrits y compulsats d'una manera tan pulcra com abundosa, infinitat de textos lullians, acabant els volums començats per D. Jeroni Rosselló, dotantlos de pròlegs y notes, editant a part el *Libre d'Amich e Amat* (1904) y la *Doctrina Pueril* (1906) y començant, per últim, restituides a la versió original, l'edició completa d'*Obres de Ramon Lull*, ab el Ier volum que conté: la mateixa *Doctrina Pueril*, el *Libre del orde de cavalleria*, seguit d'una antiga versió francesa, el *Libre de Clerecia* y l'*Art de confessió*. Y are té acabats d'estampar els volums 1.er y 2.^{on} del gran *Llibre de contemplació*, que un d'aquets dies serà donat al públich, y que es l'obra capdal y mes esperada y desconeguda del solitari de Randa.

En tal sentit, donchs, els que subscriuen tenen l'honor de proposar a l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS:

1.er Que acordi encarregar a D. Mateu Obrador y Bennassar, director de publicacions de la Comissió editora de les Obres de Ramon Lull, un viatge d'investigació a la Biblioteca Reial de Munich, ab l'objecte de copiar el manuscrit del *Blanquerna*, allà custodiat, y de dirigir a l'INSTITUT un *rapport* o relació dels altres textos catalans, manuscrits, incunables o impresos rars y interessants, que també s'hi trobin. La copia del *Blanquerna* podrà ésser aprofitada per la Comissió lulliana de Mallorca quan hagi de publicar el volum corresponent, en el qual se farà constar que ha sigut subvencionada per l'INSTITUT, y serà posada a disposició del mateix pera custodiarla en la Biblioteca de Catalunya (pròxima a fundarse per iniciativa seva) o per treure'n un duplicat ab igual destí, segons se determini.

2.^{on} Per indemnissació de gastos de viatge y demás despeses se concedirà a l'expressat Sr. Obrador la suma de 2.000 pessetes, la mitat de les quals cobrarà aixís que determini començar el viatge y l'altra mitat a la seva terminació y compliment de l'encàrrech.

Ab això creuen els infrascrits que quedaran degudament satisfetes les peticions de la Comissió lulliana y les indicacions de l'Excma. Diputació de Barcelona manifestant que per lo que respecta a una subvenció anyal fixa, aquest INSTITUT no pot acceptar cap compromís, donada la forma de la seva constitució y els recursos variables ab que conta, y que deu limitarse a re-

soldre sobre solucions concretes y per una vegada, segons se demanin en cada cas y a mida de les necessitats que 's presentin en el camp de l'investigació. — Barcelona 25 de març de 1908. — A. RUBIÓ Y LLUCH. — MIQUEL S. OLIVER.

INFORME RESPECTE LA PROPIETAT DEL PALAU MAJOR Y INSTAL·LACIÓ DE L'ARXIU DE LA BATLLIA DEL REIAL PATRIMONI, llegit en sessió del 20 de juny de 1908.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS va encomenar a una ponència dels subscriptes membres, la redacció d'un projecte de rapport referent a l'antich Palau Reial de Barcelona y a l'Arxiu de la Batllia del Reial Patrimoni, per correspondre a la distinció y confiança de l'honorable Diputació de Barcelona que aixís ho demanava, manifestant l'interés que tenia en que 's fessin a saber les notícies històrich-jurídiques pertinents a la mateixa. Els subscriptes membres de l'INSTITUT, després del puntual y reposat estudi que han fet de les qüestions indicades, informen aixís:

I

A la banda Nort de l'anomenat Mont Taber son de parer D. Antoni de Bofarull, D. Andreu Aveli Pi y Arimon y altres, que desde molt antich hi havia un espay y un edifici reservats a la funció pública d'allotjament del sobirà. La més antiga construcció se suposa feta pels reis gots que hi devien viure quan posaven a Barcelona, com també 's diu que 'l rey Ataulf, per ferse agradable a la seva esposa Gala Placidia, que era catòlica, ja hi havia construït una capella. La part visible de les actuals construccions, apart de lo que resta de la primera muralla, no 'ns permet buscar tan antigament la seva historia.

En temps dels primers comtes sobirans de Barcelona tenim ja noticia comprovada d'un Palau que, si fos certa l'anterior hipòtesi podria ser el mateix dels reis visigots restaurat o bé una reedificació sobre les runes del primitiu. En aquella banda del Mont Taber no sols s'hi troba la vella catedral, sino l'hospital de Sta. Creu y de Sta. Eulalia, la primitiva casa regular dels canonges que probablement ve a ser després la casa de les almoines o bé de la Calonja o Canonja, el Palau Comtal, la Capella de Sta. Maria y una construcció antiquíssima cap a la Llibreteria, confosa ab el Palau del Vescomte y destinada més tart a Presó. El Mont Taber semblava, donchs, afectat a funcions de la vida pública.

En l'Arxiu de la Corona d'Aragó existeix un document datat de l'any 1044 aon s'hi diu que 'l comte de Barcelona Ramon Berenguer el Vell y la seva esposa Isabel fan donació a l'hospital de Sta. Creu y de Sta. Eulalia situat en el Mont Taber, al costat del seu Palau Comtal. En aquest hospital fundat per un cavaller que s'anomenava Guitart, hi va morir el 19 de juliol de 1131 el comte Ramon Berenguer III. En un privilegi datat del mes de juny de 1173, el rey Anfós II d'Aragó, al donar l'administració de la seva capella al Prior y canonges de Sta. Eulalia del Camp, anomenava Palau aquesta antiga construcció.

Poca cosa resta del Palau dels comtes y dels primers reis. Tenia la planta casi quadrada ab un pati al mig, circumdat de claustre, y dos entrades, una a la Plaça del Rey y un altre al carrer de la Tapineria. Aquest Palau s'aixecava sobre la muralla del primer recinte, y es probable que sigui del seu temps l'arch de la Tapineria sobre 'l que s'apoya un cos quadrat de pedra que té a cada banda les armes de Catalunya ab la corona de marquès.

Diu D. Antoni de Bofarull que en temps del rey Jaume I fou engrandit el palau, essent d'aquella època la part que dona a la Plaça del Rey. La nova construcció devia extendres desde 'l primer terç de l'actual Palau del Lloctinent fins a la baixada de la Canonja, y del carrer dels Comtes a la muralla, destacantse d'ell, en la punta SE., la Capella reial de Sta. Maria o de Sta. Agata que 's

comunicava directament ab el Palau. Per la porta de la Tapineria es sortia al jardí, estès fins a les cases que avuy formen la plaça del Oli y part del carrer de la Borià.

En aquest Palau ja hi havia el Tinell major, convertit avuy en Iglesia de Sta. Clara, la galeria que fa de campanar y que fou alçada per tenir un punt de vista sobre tots els voltants, la cambra sobirana, la sala dels paraments y moltes altres de les que no queda cap record. La porta principal era la de la Plaça del Rey en l'escalinata rodona de mà dreta per on s'entrava al Palau, a la capella y al Tinell major.

Aquest era 'l Saló d'Embaixadors aont els sobirans hi celebraven els actes mes solemnials. L'any 1344 el rey Pere III hi feu jurament *per les isles* compromententse per ell y pels seus successors a que Mallorca y el comtat del Rosselló y Cerdanya quedessin per sempre units a Catalunya y Aragó. L'any 1461 el príncep Ferran hi jurà com a hereu de Joan II, per la mort del príncep Carles de Viana. En 1472 Joan II hi jurà 'l perdó dels seus enemichs. El dia 23 de setembre de 1461 se celebrà en el Tinell la cerimonia per la mort del príncep Carles; y l'any 1492 els reis hi reberen l'embaixada del rey de Granada, que formaven Mahoma Balexar Lusca Mora y Auleasti Algudix.

Com a notes històriques del Palau pot afegirse que l'any 1218 el rey Jaume I hi acullí la reial y militar orde de Ntra. Sra. de la Mercè. Més tart varen habilitarlo els pares Celestins que començaren a ferse un convent cap a la banda de la Plaça del Rey, deixantlo sense acabar per haver mort el rey Martí y per extinció de l'orde en 1423. Joan I en reial provisió de 27 de janer de 1387 ja l'anomena *nostrí antiquioris palatii Barchinonae*, y el mateix rey en un decret de 4 de febrer de 1396, y el rey Martí en altre de 20 de març de 1405, parlen del *nostrí majoris palatii civitatis Barchinonae*. Aquest nom de Palau Major es el que li quedà temps a venir.

Si en el Tinell s'hi celebraven les més solemnials cerimonies, sembla que 'l Palau no era tan utilitat com a vivenda del sobirà. El pont de pedra que anava del Palau a la Catedral per la banda dreta de la porta de Sant Iu, sembla fernos creure altre cosa. Mes ja 'l rey Jaume I accedint als prechs de Sant Ramon de Penyafort va cedir als Inquisidors el dret d'habitarlo en les ausències del rey. Un privilegi de Joan II permetia a les monjes del monestir de Pedralbes habitar el Palau en temps de guerra o en perill d'havernhi. El rey Ferran, l'any 1487, deixà una part del Palau Major a l'Inquisidor general de Catalunya com a residència del Tribunal del Sant Ofici. Mes en privilegi datat a Montçó a 23 de desembre de 1552 es donava dret a les monjes de Pedralbes pera que, si venia el cas susdit, entressin a Barcelona y visquessin al Palau de la seva elecció, fent avinent que si preferien el Palau Major, l'Inquisidor general havia de sortirne, si no volia exposarse a molts grans penes, y se 'l condemnava a pagar 1000 florins d'or d'Aragó si 'ls hi posava impediment.

A més de l'Inquisició hi havia en el Palau una part destinada a l'arxiu reial y un altre pel tribunal del Mestre Racional. En el gran saló del Tinell s'hi reunien cada dia els escrivans del Concell criminal del Principat per despatxarhi els seus negocis, y era tal la remor que s'hi feia, que la gent va acostumarse a canviar el nom de Tinell per Saló del Borboll o del Gorgoll. Al emprendre per la Generalitat la construcció del Cuarto nou, les Corts de Montçó cediren, en l'any 1542, una petita part enrunada del Palau Major perque s'hi fessin dugues sales, y més tard, en l'any 1547, unes altres Corts de Montçó disposaren una obra més gran, l'actual Palau del Llochtinent, ocupat per l'Arxiu de la Corona d'Aragó, per la que la Generalitat comprà unes cases de la plaça dels Flequers y del carrer que va d'aquesta a la Plaça del Rei.

II

Al començar el sigle XVIII l'Inquisició seguia ocupant la banda del Palau Major que donava al carrer de la Tapineria. El siti de Barcelona pels exèrcits dels aliats havia perjudicat greument l'anomenat Convent de Sta. Clara, situat en el barri de Ribera. Aquest convent perteneixia a la comunitat benedictina pel seu Reial monestir de Religioses de Sant Anton Abat y de Sta. Clara, la qual en fou desposeida en 1716 al arrasarse una part d'aquell barri per construirhi la Ciutadella. Per indemnisarles de la perdua, el rey Felip V, en la Reial Disposició de 20 de novembre de 1717 feu donació a la susdita comunitat del Palau Major ab el Saló del Borboll y altres peces aon s'hi reunia en temps passats l'Audiència. Les religioses van pendre possessió d'aquesta part de l'edifici el dia 29 de juliol de 1718.

Un R. D. de 22 d'octubre de 1789 concedí a la Academia de Medicina y Cirurgia una de les sales per reunirs'hi, si bé sembla que més aviat es tractava del Palau del Llochtinent que del Palau Major.

Un cop de poble va expulsar en l'any 1820 el tribunal del Sant Ofici y la Academia de Medicina y Cirurgia del Palau Major, y l'any 1828 el Reial Patrimoni va vendre a uns particulars, per l'edificació de cases, la part del Palau que donava a la Tapineria y a la Baixada de la Canonja. La part venuda fou enrunada o aprofitada per ferhi cases de lloguer y d'aleshores ençà no més queden de les antigues construccions el Tinell Major, la capella de Santa Agata y el Palau del Llochtinent.

La crema dels convents el mes de juliol de 1835, obligà a les monjes de Sta. Clara a abandonar el Palau, y desseguida de tornarhi van començar la lluita llarga y infructuosa per quedarse tot el Palau del Llochtinent. La historia de l'expedient està explicada en la «Memoria sobre el Palacio Real Antiguo y el Cuarto Nuevo ó Palacio del Lugarteniente, leída por D. Francisco de Bofarull en la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona». Aquí no més direm que la comunitat, no solament funda la demanda en la suposada donació de tot el Palau del Llochtinent per la Reial Disposició de 1717, sino en que la compensació seria injusta y deficient, si es reduís a lo que queda del Palau Major.

Com es diu a la proposició dels senyors Diputats, en els últims dies del govern de D. Antoni Cánovas del Castillo es va estudiar una solució definitiva. Per lo que d'ella ha pogut saberne l'INSTITUT, les religioses de Sant Anton Abat y de Sta. Clara haurien cedit l'Església que avuy tenen, quedantse solsament la part de l'edifici que hi ha més enllà del Saló del Borboll. Aixís formarien bloc, per fins d'alta cultura, el Palau del Llochtinent, el Borboll y la Capella de Sta. Agata, y la Comunitat benedictina hauria rebut de l'Estat una indemnissació que abastés a cubrir el presupost d'un nou convent junt ab el producte de la venda de l'edifici actual en la part que s'allarga pel carrer dels Comtes de Barcelona.

La ponencia subscripta tem que un conveni semblant no resoldria totes les qüestions jurídiques que s' relacionen avuy ab la propietat de l'edifici. Cal no oblidar que les Religioses del Reial Monastir segueixen posant per fonament de les llurs reclamacions l'altre convent del barri de Ribera, de que foren desposseïdes l'any 1716, y consideren la actual com una instal·lació estreta y transitoria que finirà quan vingui l'indemnissació completa y definitiva. Si l'Estat els hi hagués afegit tot el Palau del Llochtinent, potser s'haurien donat per satisfetes, pero no essent possible aquesta solució, el llur objectiu es una indemnissació que 'ls permeti edificar en altra banda un convent nou.

Per això cambiaren de tàctica fa algun temps, cap a l'any 1892. El rebombori que produïren a Barcelona les reclamacions del marquès d'Ayerbe per indemnissació dels pretesos dominis de que fou desposseït al arrasarse una part del barri de Ribera, les induïren a dirigirse contra l'Ajuntament com a concessionari de les terres de la Ciutadella. Aixís plantejada la qüestió, les religioses demanaven la completa indemnissació de la propietat de que foren desposseïdes, considerant com a solució provisional la seva estada en el Palau Major, d'ont es dedueix que a l'Ajuntament no li demanen el complement de la indemnissació, sino l'indemnissació total, y que si per qualsevol causa aquesta tenia lloch, el Palau Major seria retrocedit a l'Estat y no a la ciutat de Barcelona.

Aixís es que una solució no pot ser bona si no resol a la vegada les dos reclamacions, perque si l'Estat indemnissava a les Religioses del Reial Monastir en la forma que volia ferho D. Antoni Cánovas, es probable que 'l plet ab l'Ajuntament de Barcelona continuaria.....

III

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha enviat darrerament a l'honorable Diputació de Barcelona un treball redactat pels seus membres D. Joaquim Miret y Sans y D. Jaume Massó y Torrents, que posa de relleu l'importancia y el contingut de l'Arxiu del Reial Patrimoni. Aquí s donarà per conegut lo que s diu en el susdit treball y no s insistirà en quant a la veritable naturalesa de l'Arxiu. Solament es ferà remarcar que la documentació, en ell ordenada y conservada, es en gran part inseparable del territori quals relacions jurídiques nascudes de la distribució y propietat de les finques, dels drets reials que sobre la propietat graviten y de les aigües soterrànies que surten a flor de terra, tenen una gran part de la seva historia y el fonament de la seva institució en l'Arxiu del Reial Patrimoni.....

En el sigle XIX els bens de la Corona han passat, en la seva immensa majoria, a formar part del Patrimoni nacional, y sens dubte per aquesta raó l'Hisenda pública ha reclamat diverses vegades l'incorporació de l'Arxiu susdit al de la seva Delegació provincial. Una vegada, després

de produir-se una R. O. que aixís ho disposava, es va arribar pel delegat fins a l'extrem d'exercir jurisdicció sobre l'Arxiu, manant que s'en tragués un document, sense consentir-ho el Batlle honorari.....

No cal citar les dates de les disposicions diverses que foren encaminades a la disgregació o dissolució total de l'Arxiu de la Batllia del Reial Patrimoni: n'hi ha prou ab sapiguer la llur existència per fer comprendre la conveniència urgentíssima de consolidarlo en una situació definitiva inseparable del territori català.

L'any 1894 va intentar-se per l'Ajuntament de Barcelona la formació d'un Arxiu administratiu que havia d'instal·lar-se al Palau del Governador de la derruida Ciutadella. Per aquell projecte havien de portar-se a dit Palau y ser conservats per un arxiver, que nomenaria y pagaria l'Ajuntament, els Arxius de la Batllia del Reial Patrimoni y el del Municipi, els protocols de l'Arxiu notarial anteriors al segle XVI, un dipòsit important de documents que hi ha a l'Hospital de Sta. Creu y la part restant que procedia dels antics convents y existia en la Delegació d'Hisenda. Per les notícies que l'INSTITUT ha pogut recollir de tan lloable intent, sembla que aleshores no va realitzar-se per raons que no es del cas explicar y no per resistència a la entrega total de la documentació anomenada.

La ponència subscripta creu que no es l'Ajuntament de Barcelona l'entitat més naturalment cridada a l'organització d'un arxiu territorial. Si existís encare la Generalitat Catalana ella fora l'indicada per aquesta funció. Si algun dia es possible la constitució de la mancomunitat entre les províncies catalanes, serà propi d'aquesta mancomunitat la constitució de l'Arxiu. Mentres no existeixi un organisme comú, totes les Diputacions catalanes deuen acoblar, cada una pel seu compte, els dipòsits de documents que s'troben avuy dispersos en llur territori y guardarlos per si un dia es possible encare constituir el gran Arxiu Territorial de Catalunya. Seria debades discutir desde are si aquest arxiu futur ha de formar un sol dipòsit centralisat en una sola població o si ha de constituir-se en agrupacions diverses, per acostar-se més al territori de cada demarcació provincial. Lo més prudent es que avuy per avuy cada Diputació comenci la tasca d'assegurar la inamovilitat y la reunió de tots els dipòsits que s'troben dispersos o fonedijos en el territori de la seva jurisdicció.

Aquesta es l'ideal finalitat que a judici de la ponència nomenada per l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha de perseguir-se, perquè qualsevol altre solució que no assegni la definitiva permanència en la nostra terra de un arxiu tan considerable com el de la Batllia del Reial Patrimoni, veritable y hermosa executoria del territori català, es exposada a sensibles desmembracions y contratemps més desagradables.....

El raport s'extenia aquí en consideracions y propostes de solucions pràctiques que afecten solament a l'ordre de relacions patronímiques ab la Diputació de Barcelona.—Barcelona 20 de Juny de 1908.—G. M. DE BROCA.—PERE COROMINAS.—J. MIRET Y SANS.

INFORME SOBRE LA PROPOSTA D'ENVIAR UNA COMISSIÓ ARQUEOLÒGICA A LES EXPOSICIONS DELS CENTENARIS A SARAGOÇA Y VALENCIA, llegida en sessió del 4 de Juliol de 1908.

Ab motiu del centenari de la guerra ab els francesos, a Saragoça, y del naixement del rey Don Jaume, a Valencia, s'han format en aquestes dues ciutats exposicions d'art retrospectiu, ahont hi seran depositades un bon nombre d'obres artístiques de gran interès en sí mateixes y per les relacions que puguin tenir ab les coses d'art de Catalunya.

A Saragoça, com l'exposició ha sigut més general y ha contat ab més elements, no sols hi han acudit els objectes propis de la Regió, sino que molts capitols y museos provincials d'Espanya, hi han enviat lo millor de llurs col·leccions. Allí s'pot veurer la caixa famosa del capitol de Pamplona, la més rica de les caixetes aràbigues que moltes catedrals tenien pera guardar les reliquies, de dimensions excepcionals y encare tan poch coneguda; la Verge esmaltada, de Sa-

lamanca, que portaren els borgonyons en la seva penetració pacífica del segle XIe, al cor de Castella; el famós D. Mauricio, també esmaltat, estatua jaent, singularíssima, de la catedral de Burgos y que constituïa, junt ab la Verge de Salamanca y 'l Cristò avuy desaparegut de Cuenca, les tres joyes principals d'esmalteria llemosina que 's trobaven a Espanya... els tapiços de la Sèu de Saragoça y una riquíssima colecció de creus processonals y taules gòtiques, quadros flamenchs y espanyols, escultures y ceràmica, etc., etc.

Entremig d'aquestes obres se n'hi han de trobar per força vingudes de Catalunya, com son les taules gòtiques de l'arquebisbe que foren pintades a Barcelona; objectes també barcelonins d'orfebreria y altres procedents de Lleida y de la ratlla aragonesa que una experta exploració hi descobriria segurament.

A Valencia, els objectes més o menys assegurats com a contemporanis de D. Jaume, han sigut reunits en una regular colecció de mobles, quadros y ceràmiques, dels sigles XVe y XVIe tan gloriosos pels valencians y que han de tenir gran interès pera nosaltres, donades les íntimes relacions que hi va haver entre Valencia y Catalunya en aquells sigles de Renaixement.

Reunits ab motiu dels centenaris, aquestos objectes que mutuament s'ilustren y expliquen uns als altres, amenaçats després d'aquesta reunió de les ventes consegüents, y altres a recloures novament en els tresors catedrals, ahont gelosament s'els guarden els canonges, convé fer alguna cosa per estudiarlos abans que no 's tanqui l'exposició y tornin a separarse. Les exposicions venen pels estudiosos, com una interrupció de la propietat que consenten els capitols y particulars en benefici de la ciència.

Cal, donchs, que nosaltres, que tenim encomanats aquestos estudis y que disfrutem de la confiança de les corporacions públiques, que han subvencionat a l'INSTITUT per obres d'aquesta naturalesa, procurem, en tal ocasió, reproduir y estudiar els objectes recullits, no sols els que afecten a Catalunya, sino també aquells d'extraordinari interès per l'art espanyol, y que no hagin sigut estudiats encare d'una manera suficient.

Per lo tant, els qui subscriuen proposen que s'envii una comissió a les indicades exposicions formada per un arqueòlech, un arquitecte auxiliar o dibuixant y d'un fotògraf, que 's podria demanar a la Junta de Museos de Barcelona.

Aquestos, trasladats a Saragoça y després per Terol a Valencia, durant el mes que som y als primers del pròxim Agost, recullirien tota l'informació necessaria per fer una memoria de les actuals exposicions, tan ab fotografies com ab dibuixos complementaris (marques de platers, dibuixos de robes, anàlisis dels teixits, brodat, copia dels esmalts, etc.), fent, además, calchs y enmotllats de tot lo que 'ls permetin. Procuraran també reunir seguint el rastre de les procedencies, tot el material bibliogràfic que 's refereixi als objectes exposats, monografies, documents d'arxius, etc., etc., que 's podran fer copiar o enviar en lo possible dels llochs aon els objectes es guardin habitualment.

Ab l'ajuda de tals documents y dibuixos redactaran un informe il·lustrat, que l'INSTITUT podrà publicar-lo seguint la serie que té d'iniciar la memoria de l'any passat, referent a l'exploració del Ribagorça, y que vindrà a ser una nova forma de difusió de coneixements, d'iniciativa de l'INSTITUT.

Aquestes memories explicatives de les exposicions, han sigut a Espanya, fins ara, d'una gran utilitat, ja que han perpetuat un sens fi d'objectes que sense elles serien plenament desapareguts. Aixís, per exemple, sort tenim per moltes coses exposades a Madrid, quan el centenari del descobriment d'Amèrica, de la publicació monumental que 's va fer aleshores, y aquí a Barcelona de la memoria per l'Associació Artística arqueològica al temps de l'Exposició Universal y d'un altre encare que va tenir lloch anteriorment l'any 1867. Seria, donchs, ben patriòtica l'obra del INSTITUT si en aquestes exposicions dels centenaris, publiques ell la memoria corresponent y que en català donguessim nosaltres una útil contribució a l'història del art espanyol, acostumant a la gent d'Espanya a la nostra acció desinteressada.

Per tant, els que subscriuen, tenen l'honor de proposar al INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS la aprobació dels següents extrems:

1.er Que 's destinin mil cinchcentes pessetes als gastos de viatge y indemnissació de personal subaltern y material fotogràfic, per enviar ab motiu de les exposicions del Centenari de Saragoça y Valencia una comissió formada d'un arqueòlech y director de la missió, un arquitecte auxiliar y un fotògraf.

2.ª Encomanar an aquets comissionats de l'INSTITUT la catalogació y estudi dels objectes exposats, principalment dels que afecten a Catalunya.

3.er Dirigirse a la Junta de Museos de Barcelona per demanar que autorisi al fotògraf de la Junta al objecte de poder acompanyar a dita Comissió.

y 4.^t Que la memoria que redacti la Comissió sigui després objecte d'un nou acord de l'INSTITUT, per concretar la manera de que pugui ser publicada. — Barcelona, 4 de Juliol 1908. — J. PUIG Y CADAVALCH. — J. PIJOAN.

INFORME RESPECTE 'LS LLIBRES D'OBRES Y EDIFICACIONS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA, llegida en sessió de 11 de juliol de 1908.

En l'arxiu de la Diputació o General del Principat, actualment dipositat en l'Arxiu de la Corona d'Aragó, hi existeixen vinticinch volums d'anotacions y comptes d'obres per construcció y reparació dels edificis que eren dependències d'aquella excelsa institució. No estan numerats. Nosaltres nos havem permès senyalarhi un orde provisional en la següent manera:

VOLUM I. Obrat de la Casa de la Diputació; anys 1570 a 1575. Diu en el començament: «Libre del compte de la hobra de la Casa de la Diputació tengut per mi Miquel Ciurana regent los comptes del dit General de totes les rebudes e datas fetas per mi per raó de la dita obra per deliberació y comissió fetas per los senyors Diputats sots diversos calendaris, e com en lo dit compte començat a XVI de abril de MDLXX essen diputats los Reverend Senyor Bisbe de Vich et sos condeputats e continuada en lo trienni après següent essent diputats lo molt reverent mestre Jaume Cerveró ardiaca y canonge de Tortosa y sos condeputats.» En lo foli 75 d'aquest mateix volum ab data del 16 setembre 1572, se apunta: «En presencia del Reverend Joan Spuny, canonge e oydor de comptes del General, he pagat als mestres de cases, fusters e altres persones qui han vagat en la dita obra de la casa de la Diputació, que de present se fa en las stancies ques fan sota lo consistori y la cambra de la guarda roba de la dita casa devant la font de Sant Honorat compresos alguns jornals fets axí per los dits mestres de cases com fusters per reparació de les portes y finestres de la casa del Palau reyal y altres coses necessaries.»

VOLUM II. Es la continuació del anterior y conté'l detall de les obres fetes en la casa de la Diputació desde 1576 a 1581. La numeració dels folis segueix la del volum primer, el qual arriba fins al foli 263. El volum segon va desde'l 264 fins al 557. De les notes poden aplegarse algunes noves per l'història de la casa del General; axí llegim en el foli 295: «Item ha pagat á IIII dagost de MDLXXVI a Jaume Colom, menor, manyá de la casa de la Diputació CXXXIII lliures per tota la ferramenta que ha feta axí per la casa de la Diputació y dell Palau reyal ahon stan los senyors Deputats ecclesiastichs y oydor militar y per la casa dels deposadors de les presons realls y per les cases del General y de la Bolla de la present ciutat e per la casa de la guarda del General dell portall del Angell de la present ciutat.» Y en el foli 336: «Primerament tinch pagat á Geroni Domingo lo compte de set liures per stany, plom y coure que ha posat en les arcades dell cap de la escala del arch suspendre sobre lo replà dell cap de la scala deuant la capella, segons apar per un compte presentat ab apocha al peu daquell.»

VOLUM III. No he pogut trobar encare el llibre referent a les obres en la casa del General desde 1582 a 1595. Aquest volum compren les obres de la casa de la Diputació o Generalitat, de la part de Sant Jaume, desde l'any 1599 fins a 1608. Llavors se construia la fatxada de la plaça de la Constitució, abans de Sant Jaume, ab els balcons y les antes o franjes de marbre. El mestre de cases era en Pere Blay y els serradors y enllustradors del marbre eren dirigits per en Pau Casanyes. En el trienni de 1605 - 1608 hi figura la obra de fer anar l'aigua de font al terraplè de la dita casa de la Diputació.

VOLUM IV. Conté certes obres fetes també en la casa de la Diputació, en la part que mira a Sant Jaume, desde l'any 1596 fins al any 1600.

VOLUM V. No solament compren obres fetes desde 1608 a 1611 en la casa de la Diputació, devant de Sant Jaume, sinó també obres en les fonts públiques desde'l dit any 1608 a 1611 y en la propia casa de la Generalitat de 1611 a 1614.

VOLUM VI. Continució del anterior, conté les obres de la part de Sant Jaume en la casa de la Diputació, desde l'any 1614 a 1619.

VOLUM VII. Obres de Sant Honorat, desde 1597 a 1599. Diu al començament: «Dates de les obres que fan en la present casa de la Deputació a la part de la font de Sant Honorat.» Compren les despeses fetes per enderrocar les tiraterres y per apartar les pedres del enderroch de la casa del degà Sellés y del canonge Balcells.

VOLUM VIII. Conté les notes de les obres de la Diputació a la part de la devallada de Santa Eularia, efectuades desde 1617 a 1620.

VOLUM IX. Obres en les cases de la Diputació, en els anys 1629 a 1635.

VOLUM X. Continució de l'anterior; obres en la Diputació desde 1644 a 1647.

VOLUM XI. Porta el títol de «Libre de la casa den Vilarolim canonge y altres obres de la Deputació» y corresponen als anys desde 1579 a 1583.

VOLUM XII. Compren «les obres que fan en lo Palau reyal de la plassa del Rey y demes cases que estan los senyors Deputats, desde 1605 á 1606.»

VOLUM XIII. Son notes d'obres y reparacions en la Diputació, casa de la Bolla y demes cases de la Generalitat entre 'ls anys 1611 y 1614.

VOLUM XIV. Obres fetes en el portal de Sant Daniel, que estava en el punt on fou après construïda la Ciutadela per Felip V, corresponents als anys 1576 a 1581, axí com altres obres en la casa de la Bolla y en la casa del guarda del Portal de Mar.

VOLUM XV. Comença ab el següent títol: «Libre del compte de la obra de la casa per la guarda del General del portal del Angell de la present Ciutat, començat á 13 novembre de 1575 essent deputat don Pere Boteller de Oliver, canonge de Tortosa.»

VOLUM XVI. Conté els comptes d'obres efectuades en el portal de Sant Antoni, desde 1582 a 1585.

VOLUM XVII. Obres dels depositadors de les presons reials, que comencen en l'any 1574, fins a 1586.

VOLUM XVIII. Diu l'epígraf: «Obres del aposento de la Capitania general junt al Palau Reyal, en los anys 1587 y 1588.» Aquest *aposeno* es l'edifici on está are instalat l'Arxiu de la Corona d'Aragó. En el mateix volum hi ha comptes d'obres dels depositadors nous de la plaça del Rey, en els anys de 1604 a 1606.

VOLUM XIX. L'obra de la presó, efectuada desde 1601 á 1603.

Els volums restants son referents a obres en les fonts, presons y Palau del Rey, desde l'any 1656 fins a 1700.

En aquets vinticinch volums hi es anotat jorn per jorn tot lo satisfet a operaris y tot el cost de materials; malgrat d'aytal detall son poques les noves descriptives y curioses de les obres que donguin llum sobre l'estat, situació y distribució dels edificis. Aquestes noves deuran cercarse y aplegarse en los llibres de deliberacions, en la colecció de llibres de cauteles y albarans y algunes poques en el dietari. Aquesta investigació serà tasca llarga; emperò, crech que produhirà resultats suficients per coneixer l'història dels edificis que foren dependències de la Generalitat de Catalunya en la ciutat de Barcelona y especialment del seu propi palau.

Com a mostres de les troballes que en l'esmentat concepte podran aplegarse, puch reproduir dues anotacions del *Dietari*. La primera fa referència a obres d'engrandiment del primitiu palau o sia de la part gòtica de l'edifici, en los començaments del segle xv.^a «Dilluns a XXIII. dies de febrer del any MCCCCXXXII. Aquest jorn començaren la obra de la General ço es »de mesclar lo alberch qui fou de micer P. Paschal ab la Deputació.»

La segona correspon a l'any 1597, quan se començaren les grans obres per edificar tota la part nova del palau de la Diputació, del frontis de la plassa de Sant Jaume. Reconta el *Dietari* que 'ls Diputats entre 'ls qui hi havia l'abat de Poblet feren publicar, en desembre de 1596, el següent anunci: «Tot hom qui entena pendrer a preu fet la obra de la casa de la Deputació del General de Cathalunya, designada en lo memorial y trassa que son ab lo present, diga y qui dir hi volrà que los honorables Deputats y Oydors liuraran dita obra en lo encant públich a qui per manco y millor la fara com diu lo capitol de Cort vint y trece del nou redrés.» A l'efecte designaren com a corredor y subastador a Joan Sever Verdaguier corredor públich y trompeta del General. Aquest procedí a l'encant y declara lo següent: «Que tot fou a ell dit corredor donat, ha encantat desdel dia denouè del mes de desembre any mil cinch cents noranta sis fins a tres de janer any mil cinch cents noranta set per los lochs públichs y acostumats de la present ciutat de Barcelona la dita obra de architector y mestre de cases y fàbrica della faedora com es

dit en la present casa de la Deputació a la part de Sant Jaume. E que ultra dit públich encant ell dit corredor ha notificat la dita fàbrica y obra a tots los architectors y mestres de cases de la present ciutat, anant per aquest efecte de hu en altre en particular, de manera que tots ne han tingut molt plena noticia y ha notificat que per los senyors Deputats foren assignades les deu hores de matí del dia tercer de janer de 1597, pera fer liurar la dita fàbrica e ques liuraria encontinent tocades les dites deu hores en la present casa de la Deputació y havent dit corredor tingut tres dites de dos mestres de cases, la darrera dells fou de Mestre Hyeronim Matrí, qui hauria offert pendre tota la dita obra a preu fet conforme dites trasses per 19400 liures barceloneses.» Lo citat corredor comunicà verbalment tot això als Diputats en consistori el dit dia 3 de janer. Lo dia 7 del mateix mes y any, els mestres de cases Pere Ferrer y Antoni Thomas, designats per la Diputació per judicar del presupost de les obres y veure de quina manera podria ferles el Mestre Pere Blay, *architector* y mestre de cases de molt renom, natural de Barcelona, resident en la ciutat de Tarragona, dictaminaren «que dit Mestre Blay y altre qualsevol bon architector y bon mestre de cases per poderse salvar y no perdre en lo preu de la fàbrica de dita obra, no la podia empendre per manco preu de 21.537 liures y 10 sous y a esta quantitat los dits dos mestres de cases estimaren y ara estiman y judican lo degut y just valor de dita obra del preu fet, per lo qual se podia donar y empendre.» Mestre Blay s'encarregà efectivament de aquella obra, la més important que s'emprengué en el palau de la Diputació, després de les primitives ó gòtiques, y tot el detall del cost del frontis de la plaça y altres coses fetes está anotat, segons ja he dit, en el volum tercer dels llibres d'obres de l'arxiu de la Generalitat.

Una noticia curiosa del Palau de la Diputació fou ja publicada per en Pi y Arimon en sa coneguda obra *Barcelona antigua y moderna*. Dech, no obstant, advertir que no va estar exacte dit senyor quan, referintse a l'arxiu de la Generalitat de Catalunya, depositat en l'Arxiu de la Corona d'Aragó, digué que podien utilisarse los index antichs d'aquella enorme documentació per trobar ab promptitut qualsevulla nova o escriptura per haver sigut colocada la documentació en son nou hostatge ab lo mateix orde y metode en que havia estat en sa propia residencia, abans de l'extinció de l'excelsa institució. Ni l'orde es el mateix d'abans ni estan reunits els volums de materies iguals o conexas. Axí es que 'ls volums d'obres no estan colocats en l'orde en que jo 'ls he presentat numerats, sino sens cap criteri cronològich ni de localisació de les construccions.

Presento aquesta nota per satisfer el desig manifestat per el Senyor President de la Diputació Provincial, ocupant la presidencia de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, de tenir una instructa ó indicació de la part de l'antich arxiu de la Generalitat que compren la documentació referent al seu propi palau. L'INSTITUT se dignarà pendre acord en el sentit de donar comunicació d'aquest escrit a l'esmentat Senyor President si axís ho creu oportú. — Barcelona 11 de juliol de 1908. — JOAQUIM MIRET Y SANS.